

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1893. Första Kammaren. N:o 32.

Onsdagen den 26 april, f. m.

Kl. 11 f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollen för den 19 i denna månad.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets memorial och utlåtanden:

n:o 69, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition angående ordnande af pensionsförhållandena vid intendenturcorpsen;

n:o 70, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts propositioner dels angående vissa ändringar i organisationen af Karlskrona artillericorps m. m., dels ock med förändrad stat för flottans sjömanscorps;

n:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Norrköpings stad af mark från indragna hospitalslägheten Hospitalsholmen; och

n:o 72, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående disposition till svenska kyrkan i Paris af öfverskott å de från svenska kronans fastighet i Konstantinopel inflytande hyresinkomster; samt

Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13, i anledning af väckt motion om latinskrifningens afskaffande vid de allmänna läroverken.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran nedannämnda, under gårdagen bordlagda ärenden, nemligen: sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 6, bankoutskottets utlåtande n:o 12, sammansatta banko- och lagutskottets utlåtanden n:is 2 och 3 samt lagutskottets utlåtanden och memorial n:is 50—57.

Om lagstiftning ang. invallning.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 19 och 21 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 47, i anledning af väckta motioner om lagstiftning angående invallning.

Herr Annerstedt: Herr talman, mine herrar! Vid detta lagutskottets betänkande har jag antecknat mig som reservant. Den fråga, som här varit föremål för lagutskottets behandling, har på senare tider redan två gånger förut varit väckt, och förslag till lagstadganden i ämnet upprättade, i sammanhang med ifrågasatta lagändringar beträffande öfriga delar af den så kallade vattenrätten, men båda gångerna har förslaget i förstnämnda del strandat derpå, att detsamma blifvit af högsta domstolen afstyrkt. Detta afstyrkande synes också enligt min uppfattning vara grundadt på fullgiltiga skäl.

Den yttre likheten mellan ett invallningsföretag och ett vattenafledningsföretag föranleder motionären, och efter honom utskottet, att anse, att konsekvensen af den lagstiftning vi hafva i fråga om vattenafledningar och sjösänkningar skulle fordra en likartad lagstiftning i fråga om vattens bortskaffande genom invallning. Men härvid är att observera den stora skilnaden, att under det vattenafledningsföretag, vare sig de afse dikning eller sjösänkning, äro lätta dels att på förhand beräkna och framför allt att, derest de blifvit från början felaktigt anlagda, åstadkomma nödig rättelse deri, dels ock att underhålla, så eger ett motsatt förhållande rum beträffande invallningsföretag. Är ett sådant från början felaktigt beräknadt, inträffar ovilkorligen skada, och är felet sedermera mycket svårt att afhjelpa. Försummas underhållet af ett invallningsföretag, vare sig i fråga om vallen eller i fråga om vattenuppfodringsverket, som på konstgjord väg måste åstadkomma vattnets bortskaffande och hvilket vanligen förutsätter användande af ångkraft, så inträffar likaledes skadan oundvikligen, och denna skada låter sig svårligen afhjelpa utan nya kostnader, som för delagarne, åtminstone för dem som icke äro dess kapitalstarkare, kunna blifva ruinerande. Vi hafva härutinnan ett ganska talande exempel i den fråga, som många gånger varit före inom Riksdagen, nemligen Vesans sjösänkingsföretag. Om man läser de utskottsbetänkanden, som i denna fråga blifvit afgifna, finner man lätt, huru bedröfligt tillståndet der är och huruledes den enda behållningen för deltagarne i företaget är skyldigheten att erlægga den annuitet, som behöfs för att återgålda statslånet.

Lagutskottet har visserligen sagt, att teknikens utveckling skulle föranleda, att sådana företag som Vesans icke torde vara att befara. Men utskottet underlåter härvid att fästa sig vid den omständigheten, att dessa invallningsföretag, äfven efter det den lagstiftning, som här är i fråga, kommit till stånd, icke komma att utföras såsom statsföretag, med användande af landets skickligaste ingenjörer och utan hänsyn till kostnaden. Ett invallningsföretag, som verkställes genom statens medverkan och med nedläggande af alla de kostnader som behövas för företagens rätta bringande

till stånd, kan visserligen på teknikens nuvarande ståndpunkt med temligen stor säkerhet utföras; men så har man icke tänkt att dessa företag skulle utföras, då de på detta sätt skulle komma att alltför mycket fördyras. Således är hvarje jämförelse olämplig emellan de invallningsföretag, som skulle komma till stånd på grund af den ifrågasatta lagstiftningen, och sådana invallningsföretag, som förekomma i andra länder, der dessa företag utföras under statens tillsyn och såsom en statens eller kommunens skyldighet. Och erfarenhet från vårt land ådagalägger, att ännu så sent som i år mycket väl planlagda och väl utförda företag ändå icke visat sig tillräckliga att skydda den invallade jorden för vattenskada, då ogynnsamma väderleksförhållanden inträda. I detta hänseende vill jag åberopa särskildt ett företag, som en af lagutskottets ledamöter under diskussionen framhöll såsom ett bevis på nutidens ståndpunkt i frågan och som skulle visa, huru säker man kunde vara på nyttan af ett invallningsföretag. Under mellantiden från det lagutskottet behandlade detta ärende och till i dag har äfven i fråga om detta företag säkerheten visat sig bedräglig.

Invallningsföretagen måste således fortfarande i afseende å sin ekonomiska utgång i allmänhet anses högst tvifvelaktiga, och enligt min uppfattning kan det icke anses vara öfverensstämmande med rigtiga rättsgrundsatser, att den ene jordegaren skall kunna tvinga sin granne att deltaga i ett sådant företag, vid den påföljd att han eljest måste afstå nyttjanderätten till en del af sin jord. Det är riktigt att man bör taga den hänsyn till jordbrukets utveckling att, om en jordegare vill verkställa ett invallningsföretag, han bör vara i tillfälle att på sin bekostnad på tjenligaste och bästa sätt utföra det, och således att, om han för ett sådant utförande behöfver fästa sin vall vid grannens mark, han bör hafva rätt dertill. Men detta förhållande har lagstiftningen redan tagit hänsyn till, då enligt expropriationslagen är medgifvet att, för vattenafledningar utan någon inskränkning och således äfven för invallningsföretag, den som önskar utföra ett dylikt företag må efter Konungens pröfning erhålla lösningsrätt till den för invallningen behöfiga jorden. Men utöfver denna befogenhet synes mig tvångsrätt icke kunna försvaras. Det synes icke vara rättvist, att den jordegare, som, med god tillgång på kapital, önskar åstadkomma något storverk inom sin industri och för att vinna några hundra tunland jord i sambruk med sin egendom föredrager att för en kostnad, som vanligen motsvarar hvad jorden på annat ställe skulle kunna köpas för, inlåta sig på ett sådant företag, att denne jordegare skall kunna tvinga sin granne att ingå på ett sådant invallningsföretag. Ty det är tydligt, att, äfven med den bestämmelse som lagförslaget innehåller, att endast *nyttjanderätten* på 20 år skulle afstås af den jordegare som vägrar att ingå i företaget, detta tvång icke kan anses rättfärdigadt. Det är lätt att inse, att detta afstående af nyttjanderätten till jord på 20 år — hvilken jord kan utgöra icke endast sjöbotten, utan äfven ganska värdefulla ångar, ty i detta fall liksom vid ett vanligt vatten-

Om lagstiftning ang. invallning.

(Forts.)

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

afledningsföretag anses deltagare ingå i företaget med all den jord, hvars torrläggning till föreskrifvet djup kan blifva en följd af företaget — det är, säger jag, lätt att inse, att detta öfverlemnande på 20 år af jord till grannen utan rättighet att föreskrifva något visst brukningssätt af densamma till förhindrande deraf att den icke efter de 20 årens förlopp skall återfalla till jordegaren i ett vårdslöst skick därför skulle för vårt lands smärre jordbrukare medföra både faror och olägenheter. Ett skickligt framhållande af skälen mot afståendet af en del af jorden i förening med förespeglingar om ett glänsande resultat skall nemligen lätt nog föranleda till att små jordegare anse sig skyldige att deltaga deri med sina större grannar, och, då företaget sedermera misslyckas, äro de skyldiga gälda dessa årliga annuiteter, för hvilkas betalande de icke se någon annan utväg än att ingå med upprepade framställningar till Riksdagen, att annuiteterna måtte efterskänkas.

Då således den nu gällande lagstiftningen enligt mitt förmenande är tillräcklig för att den rike jordegaren, som vill utföra ett invallningsföretag, skall kunna sätta det i verket, synes det mig, att Första Kammaren har allt skäl att afslå ifrågavarande skrifvelseförslag, hvarom jag vördsamt framställer yrkande.

Grefve Wachtmeister: Det är ganska naturligt, att man känner en viss tvekan, då det gäller att i lagstiftningen införa bestämmelser, som kunna anses i större eller mindre mån göra intrång i den enskilda eganderätten. Huru helig eganderätten än är och bör hållas, är det likväl klart, att allra minst i det nutida samhället med dess mångskiftande uppgifter eganderätten till jorden, det materiella underlaget för samhället, om jag så får uttrycka mig, kan vara så absolut, att icke den gamla definitionen på eganderätt: en persons rätt att med andras uteslutande fritt förfoga öfver en sak, måste vara underkastad ganska betydliga modifikationer. Det har sedan gammalt varit erkänt, att den enskildes rätt måste vika, der ett allmänt behof förefinnes, som icke kan fyllas utan att enskild egendom tages i anspråk. Jag behöfver i detta afseende endast erinra om expropriationsförfattningar, requisitionslagar m. m. Huru beskaffadt detta behof skall vara för att berättiga till ett dylikt intrång i den enskildes rätt har under olika tider varit olika bestämdt allt efter den vid hvarje tid rådande uppfattning; men så mycket är dock visst, att detta allmänna behof icke fattats så inskränkt, som skulle detsamma afse allenast statens omedelbara behof. Flerfaldiga författningar bära nemligen vittne derom, att utvecklingen af vissa näringsgrenar erkänts innefatta ett allmänt intresse af den betydnet. att det ansetts berättiga till ganska långt gående ingrepp i den enskilda eganderätten; jag behöfver blott nämna författningarna angående skiftande af jord, angående afledning af vatten o. s. v.

Nu har det sagts — jag citerar här några ord ur den resesvation, som lagutskottets ärade ordförande såsom ledamot af lagberedningen fogade vid dess förslag till förordning angående torrlägg-

ning af jord — att äfven om man antager, att utvecklingen af en viss näringsgren kan under särskilda förhållanden såsom ett allmänt behof betraktas, måste man dock oeftergifligen fordra, att den åtgärd till näringens upphjelpande man söker framtinga undanrödjer ett sådant allmänt förekommande missförhållande, som utgör ett verkligt hinder för utvecklingen af näringen i dess helhet. Hvad menas då med ett allmänt förekommande missförhållande? Att den egoblandning, som skall undanrödjas genom skiftesförrättningarna, är ett sådant, är utan vidare klart, men lagstiftningen har äfven såsom sådant erkänt den vattendränkta beskaffenheten hos sådan mark, som genom torrläggning kan göras odlingsbar. Då nu lagstiftningen sålunda ansett torrläggning af jord utgöra ett allmänt intresse af den betydnet, att tvångsrätt medgifvits för dess befördrande, men det just är sådan torrläggning af mark, som åsyftas icke endast med sjösänkingsföretagen utan äfven med de s. k. invallningarna, kan jag för min del icke finna annat, än att tvångsrätten till invallning skulle grunda sig på alldeles samma princip, alldeles samma allmänna intresse, som föranledt medgifvande af tvångsrätt vid sjösänkingsföretag. Det är således icke fråga om att införa någon till principen *ny* tvångsrätt, utan endast om en utsträckt tillämpning af en principiellt redan medgifven sådan rätt.

Om man då frågar sig, hvarför lagstiftningen hittills icke medgifvit tvångsrätt till invallning, oaktadt med ett sådant företag åsyftas alldeles samma mål som med en sjösänkning, så torde svaret blifva det, att, medan vid ett sjösänkingsföretag torrläggningen är fullbordad, då arbetet är slut, fordras vid invallning ännu något mera, nemligen att det en gång utförda arbetet äfven på det omsorgsfullaste vårdas och underhålles, samt att vattenuppfodringsverken hallas i behörigt stånd. Försummas detta, går det genom arbetet vunna resultatet förloradt. Man har ansett, att, om också en jordegare bör kunna tvingas att deltaga i ett arbete, som verkställes en gång för alla, han dock icke bör kunna tvångvis förpligtas att deltaga i ett arbete, som för sitt framtida bestånd fordrar årligen återkommande åtgärder. Jag tror dock icke, att denna atskilnad är af någon större praktisk betydelse.

Om ett sjösänkingsföretag bringas till stånd mot en jordegares vilja, har han rätt att välja mellan två alternativ: han kan bestämma sig för att deltaga i företaget eller att icke göra det. Om han deltagar, underkastar han sig de mer eller mindre dryga utgifter, som kunna komma i fråga, äfvensom risken, att dessa utgifter äro bortkastade, i fall företaget misslyckas. Om han åter undandrager sig att deltaga, är han skyldig att afstå så mycket af den förbättrade jorden, som svarar mot den vunna båtnaden. Enligt lagberedningens förutnämnda förslag skulle ett analogt förhållande inträda vid invallningsföretag. Om i laga ordning fråga väckes om åstadkommande af ett invallningsföretag, har en jordegare, som eger del i den vattendränkta marken, att bestämma sig, huruvida han vill deltaga i företaget eller icke. Han har således

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

att afgöra, om han vill underkasta sig den risk, som alltid i större eller mindre mån är förenad med ett dylikt företag. Denna risk kan vara tvåfaldig: arbetet kan vara felaktigt planlagdt, så att utförandet misslyckas, eller ock kan ett lyckligt utfördt arbete genom bristande underhåll eller felaktig skötsel af pumpverket vanvårdas, så att det en gång vunna resultatet går förloradt. Jag ber att få uppehålla mig litet vid dessa risker.

Äfven under antagande, att ett invallningsföretag, tekniskt taget, är ett svårare företag än en sjösänkning — hvilket likväl icke under alla förhållanden är gifvet — tror jag dock, att det vore att tänka allt för lågt om den nutida tekniska vetenskapen, våra tekniska läroverk och de ur dem framgångna väg- och vattenbyggnadstjenstemännen och landbruksingenjörerna, derest man antog, att icke en fullt betryggande och nöjaktig plan skulle kunna utarbetas och, sedan den blifvit utvecklad, sättas i verket. Ett sådant arbete fordrar grundliga insigter i, bland annat, vetenskapen om nederbörds- och afdunstningsförhållandena. Men just under den tid som förflutit, sedan lagberedningens lagförslag afgafs, har denna vetenskap gjort ofantliga framsteg, grundade på omfattande hydrografiska och hygrometriska undersökningar. Jag vet visserligen, att man kan nämna ett och annat misslyckadt invallningsföretag, men dessa torde till stor del hafva kommit till stånd under tider, då insigterna i den hydrografiska och andra hit hörande vetenskaper ännu voro ganska ofullkomliga. Och tror man måhända, att det skulle vara svårt att äfven uppräknat ett antal misslyckade sjösänkingsföretag?

Återstår risken, att invallningen icke hålles vid magt. Lagförslaget förutsätter, att invallningen kommer till stånd på sådant sätt, att en delegare utför arbetet och sedan underhåller detsamma, medan öfriga delegare endast deltaga i företaget sålunda, att de årligen under tjugtu år erlægga en tjugonedel af anläggningskostnaden jemte på dem belöpande anpart i driftkostnad och underhåll. Lagförslaget innehåller vidare åtskilliga garantier till betryggande af, att den som åtagit sig invallningen också fullgör sina åligganden, bland annat skyldigheten att i motsatt fall betala skadeersättning. Det anmärkes i en reservation vid lagberedningens lagförslag, att det i förekommande fall skulle vara svårt att åstadkomma erforderlig bevisning rörande den lidna skadan. Äfven om så skulle vara, tror jag icke, att denna anmärkning har någon större praktisk betydelse. I de flesta fall torde det komma att gå så till, att de jordegare, som förenat sig om ett invallningsföretag, för ändamålet bilda ett bolag. Om invallningen sedan blifvit bragt till ett lyckligt slut och den torrlagda marken odlad, tror jag, att man kan vara förvissad derom, att bolaget träffar sådana anstalter, att invallningen kommer att hållas vid magt.

Nu kan det emellertid hända, att en jordegare, som har del i den vattenskadade marken, hyser missstro till företaget och af detta eller annat skäl undandrager sig att deltaga. Då tvingas han icke dertill, men han måste afstå viss del af sin mark eller så

mycket, som svarar mot den vunna förbättringen. Förhållandet är analogt med hvad som eger rum vid sjösänkingsföretag, med den icke väsentliga skilnad likväl, att, medan vid sjösänkingsföretagen marken afstås för beständigt, afstås den vid invallningsföretagen endast för 20 år. Jag tror således, att man tryggt kan påstå, att det ingrepp i eganderätten, som eger rum vid invallningsföretag, är mindre än det, som eger rum vid sjösänkingsföretag. Man tvingas i förekommande fall icke att afstå eganderätten, utan endast viss tids nyttjanderätt till sin mark.

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forta.)

Af justitieministerns anförande till statsrådsprotokollet den 24 januari 1879 framgår ock att skälet, hvarför han då undansköt frågan om lagstiftning angående invallning, var det, att han ansåg behovet af det hittills för oss främmande tvångssättet icke vara tillräckligt ådagalagdt. Det är ganska svårt att säga, huru erforderlig bevisning i detta afseende skall åstadkommas. Det är klart, att i de flesta trakter af vårt land tillfällen till sjösänkning förekomma oftare än tillfällen till invallning, men i andra trakter är förhållandet omvänt. I Blekinge t. ex. finnas endast ganska få tillfällen att vinna odlingsbar jord genom sjösänkning, men deremot kan ganska betydlig areal vinnas genom invallning. Det förefaller mig då ganska hårdt, att denna landsdel icke skall kunna få tillgodogöra sig dessa sina naturliga tillgångar. Om en lagstiftning angående invallning nu kommer till stånd, är jag öfvertygad att, särskildt i Blekinge men äfven i andra delar af vårt land, ganska stor areal af nu så godt som alldeles värdelös mark skall kunna vinnas för odling, och derigenom ett icke obetydligt tillskott i arealen af odlad jord inom vårt land vinnas. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Åkerhielm, Gustaf: Icke för att hålla något föredrag i juridik har jag ansett mig böra begära ordet. Om jag än med afseende på det juridiska spörsmålet vågar sluta mig till den mening, som af den siste talaren, grefve Wachtmeister, har framhållits, att den undantagslagstiftning, som nu är i fråga, är i full analogi med den undantagslagsstiftning, som vi redan ega — och här således ej är tal om någon ny lagprincip.

Något intrång i eganderätten kan ju omöjligen påstås här till nyes föreligga. Ett sådant intrång finnes ju redan tillåtet genom lagstiftningen angående vattenaftappningar, diktningföretag, sjösänkningar o. s. v. Det allmänna intresset, att åt vårt land skaffa odlingsbar, till åker tjenlig mark, är så stort, att, då i analogi med vår redan nu antagna lagstiftning, det nya företaget finnes vara uppståldt, borde hänsynen till detta allmänna intresse vara det högst talande och mest gällande.

Skälet till att jag, som ju icke är lagtolkare, här vågar uppträda, är det, att jag är anstiftare af och egare till, som jag tror, ett af de största *invallnings*-företag, som hittills utförts inom vårt lands gränser. Svårigheterna att få detta företag till stånd hafva varit många, därför att små byar och hemmansdelar strukit in i

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

den vik af sjön Venern, som var i fråga till invallning. Till följd af att inom företaget fans en för detsamma intresserad man, som egde kapitalstyrka nog att, i den mån sådant kräfdes, utlösa, måhända för en alltför hög köpeskilling, öfriga delegare, kom företaget till stånd, och de i företaget deltagande hemmannens brukbara jord fick en ökad areal af 100, ja, till och med 150 procent mot hvad den förut innehade.

Medan jag är inne på detta område, ber jag få nämna, att det af den förste talaren framförda påståendet, att erfarenheten skulle hafva ådagalagt, att slika företag varit felaktigt anlagda, kan jag, för min del, icke vara med om. Ifrågavarande anläggning är åtminstone fullkomligt lyckad. Jag kan icke heller dela den åsigt, som jag hört man och man emellan uttalas, att här skulle vara fråga om endast en viss trakt af riket, enkannerligen Blekinge och en invallning der emot hafvet. Nej, mine herrar, det finnes tillräckligt stora kuster af Venern, som kunna förvandlas till odlingsbar mark. Venern har ett ytterst ojemnt vattenstånd, så att inom en tid af gemenligen sju år kan det vexla så, att sjövikar det ena året äro öfversvämmade och halftorra ängar det nästa. De äro naturligtvis icke odlingsbara, emedan ingen ännu kunnat beräkna, när sjön, kanske helt tvärt, kommer åter. För att göra dessa vidder odlingsbara fordras, att man använder det i Holland och på Sjælland använda kogsystemet. Det var det, som vid sagde invallningsföretag hos oss infördes och min erfarenhet är, att våra landtbruksingenjörer äro i bedömandet af vallens sträckning och fasthet fullt tillförlitliga. Jag kan därför icke gå in på det påstående, att vi icke skulle, numera åtminstone, hafva sakkunniga fackmän, som kunna utföra dylika företag. Deremot är jag af den mening, att om en sådan lagstiftning, som den nu tilltänkta, icke kommer till stånd, kan det blifva kinkigt nog att få den enskilda företagsamheten inom hvarje trakt, der ett sådant företag kan vara att tänka på, derhän, att kapitalstarke män af intresse för detsamma våga blifva bärare för ett dylikt företag.

Hade denna lag funnits på 1870-talet — likaväl som den, som år 1879 af högsta domstolen, på juridiska skäl, afstyrktes — hade det företag, om hvilket jag nu något yttrat mig, kostat mycket mindre bekymmer och mycket mindre penningar. Bekymren äro nu öfver, och penningarna, om än för tillfället medförande en drygare utgift än om lag funnits, komma att gifva ränta, derom är jag fullkomligt säker.

Under sådana förhållanden kan jag icke bättre förstå, än att om icke den juridiska invändning, som lagutskottets ordförande nyss framhöll, kan afgöras till fördel för den af honom afgifna reservationen, förtjenar lagutskottets förslag att understödjas af denna kammare, och vågar jag därför, för min del, yrka bifall till lagutskottets förslag.

Herr Tamm: Det är i allmänhet svårt, att, i en fråga som denna, döma utaf *ett enda* fall, som man känner till, ty detta kan hafva lyckats och de flesta andra misslyckats. Det företag, som

nyss åberopades och som sades gifva 100 à 150 procent, har ju redt sig på ett utmärkt sätt och det har gått bra. Men för såvidt jag känner till sådana företag i landet, hafva de fleststädes visat sig gå mycket illa, ja, till och med varit ruinerande. Det är säkert, att dessa invallningsföretag mycket ofta, särdeles i vårt land och under våra natur- och klimatförhållanden äro något vanskliga och det är af denna anledning, som det synes mig vara väl hårdt och farligt att införa en *tvångsrätt* äfven i detta fall, så att en delägare skulle kunna tvinga andra att gå med på så ovissa företag som dessa. Jag är säker på, att de af herrarne, som sysselsatt sig med dylika företag, hafva funnit, icke en utan flere gånger, att sådana företag, långt ifrån att hafva lyckats, tvärt om hafva misslyckats och gått illa.

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

Det är dessutom en punkt i detta förslag, som synes mig beaktansvärd, men som ännu icke blifvit berörd. Det står nemligen i § 5: »Försummar han, som invallningen gjort, att hålla den vid magt under de tjugu åren, och följer ej rättelse, sedan erinran derom skett; då skall för tid, som återstår, skyldigheten för annan jordegare att, på sätt nämndt är, taga del i företaget eller upplåta jord, upphöra och för all skada ersättning till honom gäldas af den, som invallningen hålla bort.» Ja väl, mine herrar, man har afstått jord på 20 år, men huru har denna jord blifvit behandlad under dessa år? Har den under denna tid blifvit bränd eller förstörd, är det väl till föga glädje för den, som upplåtit jorden på 20 år, att sedan få tillbaka en förstörd jord. Har företaget misslyckats, hvad finnes då för garantier, att den, som gjort invallningen, står i den ekonomiska ställning, att han kan ersätta skadan. Detta upprepas sedan hvart 10:de år, och om den jordbit, som man på så lång tid afstått, blir illa behandlad, är det föga tröst, att man får igen den. Man har under denna tid varit beröfvad en jord, som kanske varit ganska bra till foder eller till hjälp för att hålla uppe bördigheten på den andra jorden. Det ovissa och riskabla i dessa företag och de osäkra garantierna vid ersättning föranleda mig att yrka afslag å förslaget, och förenar jag mig med herr Annerstedt.

Herr Berg, Lars: Emot den föreslagna lagstiftningen rörande invallning har den högt ärade reservanten hufvudsakligen bjudit de skäl, som högsta domstolens ledamöter anförde för sitt afstyrkande af nya lagberedningens förslag i samma ämne. — Dessa skäl äro tvenne, dels att en lagstiftning om invallning skulle vara för jordbruket obehöflig och dels att den ur rättslig synpunkt icke borde antagas, med hänsyn till företagens osäkra framgång och de många omständigheter och tillfälligheter, som kunna inverka på deras utgång. Han anförde dervid åtskilliga exempel på företag, som misslyckats, hvilka jag sedan skall beröra.

Då jag emellertid med min röst bidragit till utskottets förslag, har jag ansett mig skyldig, att nu erinra kammaren derom, att andra juridiska auktoriteter hafva varit af utskottets åsigt, och

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

vill jag bland dessa auktoriteter nämna den första vattenrättskommittén af 1866 och den andra af 1870. Dessa hafva, i likhet med utskottet, ansett, att i verkligheten ett stort behof föreligger af lagstiftning rörande dessa ämnen och att en stor lucka finnes att fylla i den svenska vattenrätten, hvilken blir mer och mer känbar för hvarje år som går.

För att bevisa detta vill jag först erinra kammaren derom, att invallningsföretagen hufvudsakligen äro af två slag och hafva tvenne olika ändamål. Det ena slaget af invallning afser torrläggning af sådan jord, som förut varit ständigt öfversvämmad af sjö- eller hafsvatten. Det andra slaget deraf har åter till ändamål att skydda odlad eller sjelfväxande jord emot öfversvämmning af högfloden, för hvilken marken under flodtiden är utsatt.

Rikliga tillfällen till invallning förekomma flerstädes i landet, hvilket härleder sig just af vårt lands kustformation på de orter, der vidsträckta skärgårdar ligga utanför sådana stränder, hvilka genomskäras af djupa och grunda hafsvikar. Dertill kommer det hittills oförklarade fenomenet, som är bekant under namn af »den skandinaviska jordens höjning». Denna formation förekommer hufvudsakligen vid rikets nordligaste och mest sydliga kuststräckor, såsom i vissa delar af Norrland och Blekinge. Här förefinnas också de största anledningarne till invallningsföretag, genom hvilka stora arealer skulle kunna vinnas för odling och ängsskötsel. Men just till följd deraf, att kring dylika stränder finnas en stor mängd jordegare, särskildt i Norrland, hvarest fiskevattnen och sjöslotterna vid skiftena lemnas såsom samfälligheter, blir det nästan omöjligt att åstadkomma tillräcklig enighet för att ett invallningsföretag skall kunna genomföras utan allt för betungande vilkor och det måste därför i regeln anstå, ända till dess lagstiftning i denna riktning erhållits.

Det andra slaget af dylika företag, eller invallning af odlad och bördig jord, förekommande längs de stora hufvudfloderna, är mindre allmänt i vårt land. Enligt den utredning, som vattenrättskommittén lemnat, skola sådana invallningar dock förekomma temligen talrikt här i landet och äfven jag känner till några dylika. Jag vet ock att behovet af dylika invallningar skola ökas, ty i sammanhang med att landet odlas och skogarne uthuggas, stiger den årliga vårflodens höjd i alla vattendrag, hvarigenom den öfversvämmade markens areal i samma mån växer, till följd hvaraf, som sagdt, behovet af invallning äfven för detta ändamål mer och mer framträder.

Det finnes i Norrland ett temligen vanligt och mycket ofta ifrågasatt mellanting mellan dessa båda slag af invallning. Detta afser invallningsdammens användande vartiden för att dämna upp vårflodens sötvatten öfver utväxta och genom landets höjning förtorkade strandvägar samt att, sedan flodvattnet afrunnit, begagna densamma att dämna emot hafvet, för att dess springflod icke skall med sin salta förderfva ängarne. Då man här af i någon mån torde finna, att i vårt land talrika tillfällen till och många slag

af invallning förekomma och i vissa fall utgöra det enda medlet för vinnande af betydliga arealer till både ängs- och åkerjord och då man hos oss i vanliga fall icke har så synnerligen rikliga tillfällena till odling och till vinnande af ängsmarker, synes det mig, som om det icke vore skäl att sätta sig emot den lagstiftning, som nu är ifrågasatt och som afser att underlätta försöken att begagna sig af de rika naturhåfvor, som genom invallning kunna vinnas. Rikare länder än vårt hafva ansett sådant vara nödvändigt. De hafva också skyndat sig att åstadkomma en mycket detaljerad lagstiftning i ämnet. Böra vi då icke göra på samma sätt? Våra jordbrukare befinna sig icke i en så synnerligt framstående ekonomisk ställning. De stå i många afseenden efter andra länders, men det synes bra onödigt, att de skola ligga efter i ett sådant hänseende, som helt enkelt genom en lagstiftning kan undanrödjas.

Äfven om den förste talarens åsigt vore riktig, att man borde öfverlemna dessa företag att åstadkommas på den enskilda öfverenskommelsens väg och utan stöd af lag, derför att de vanligen gälla enskilda jordbruksintressen, så bör ändock ur det allmännas synpunkt en lagstiftning i denna fråga komma till stånd, ty i de flesta fall beröres på samma gång såväl tredje mans som det allmännas rätt af sådana företag, i synnerhet de som gälla invallning vid rinnande vatten och sjöar.

Invallningsdammar, äfven om de kunna bringas till stånd genom enskild öfverenskommelse, inverka nemligen ofta icke blott ruinerande för den motsatta strandens egare och utsätta dessa för stora faror, utan de kunna äfven sträcka sina verkningar milsvidt ofvan och nedan om den punkt, der de äro anlagda. Såvida de anläggas utan sakkunskap och hänsyn.

Oberoende således om den föreslagna lagstiftningen har till sitt egentliga mål att gynna jordbrukarnes intressen, är dock ifrån det allmännas synpunkt och för undvikande af allmänna skador en särskild lagstiftning i detta ämne oundgängligen nödvändig. Saknaden häraf skall blifva till skada såväl för det allmännas som den enskildes intressen.

Hvad beträffar det andra skälet, som anfördes af reservanten, eller att det ur rättslig synpunkt icke skulle vara skäl att antaga detta lagförslag, emedan framgången af dylika företag vore synnerligen osäker, enär den är beroende af ett så noggrant och omsorgsfullt utförande och underhåll af alla anstalter, som behövas för vattnets afhållande, att någon tvångsrätt derför icke borde medgifvas, så är det möjligt att, vid tiden för dikningslagens utarbetande och vid afgifvandet af högsta domstolens utlåtande detta skäl kunde hafva egt någon giltighet, men numera är detta verkligen icke förhållandet. En föregående talare har också antydtt, att dessa företag kunna stödja sig på de stora framsteg, som vetenskapen just i hithörande grenar gjort på de senaste 15—20 åren. Man har numera, såsom också i motionen omnämnes, i högre grad än förut, kännedom om nederbörds- och afdunsningsförhållandena. Man kan derför beräkna dessa företag med full tillförlitlighet i

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

dessa hänseenden genom de öfver hela landet inrättade meteorologiska stationerna. Dessutom har under samma tid kannedomen om lagarne för rinnande vattens rörelser nått en sådan fulländning, att man knappast känner igen de gamla teorierna rörande dessa företeelser. Allt detta har åstadkommits genom storartade försök, utförda på allmän bekostnad i Amerika och flera europeiska länder. Dessutom tillkommer, att sedan dess har öfver hela landet blifvit spridda och anställda tjänstemän och fackmän i dessa ämnen samt lärokurser upprättats, vid hvilka dessa fackmän erhållit nödig och tillräcklig utbildning för fullgörande af sina uppdrag.

Jag vågar därför försäkra, att bland fackmän och teknici finnes icke det ringaste tvifvel derom, att man icke med fullt betryggande säkerhet kan både planera, beräkna och utföra samt äfven underhålla sådana invallningsföretag, som här äro i fråga och i afseende å hvilka vi dessutom hafva en synnerligen rik erfarenhet ifrån utlandet, der dessa företag äro synnerligt allmänna och delvis antagit jättelika dimensioner.

Att, såsom åtskilliga talare gjort, söka afskräcka ifrån denna lagstiftning, därför att ett eller annat dambrott egt rum eller ett och annat företag misslyckats, kan ju icke hafva större beviskraft mot en invallningslag än om man skulle tillämpa samma slutkonst och skäl mot gällande vattenrätts obehöflighet och oantaglighet i och för andra vattenföretag, såsom vattenafledningar, ängsvattningar, öfversilningar, farleders och flottleders dämningar m. m., der tvångsrätten är gällande och der dambrott än oftare förekomma. Man skulle således med större fog kunna säga, att dessa företag icke varit värda understöd af tvångsrätt, så mycket mindre som dessa företag, om de misslyckas eller ett dambrott inträffar, komma i regel att sträcka sina förderfliga verkningar vida utöfver delta-garnes områden, då deremot invallningsföretagen, om de misslyckas, icke medföra annat än att det gamla tillståndet inträder och vatt-net intager sin förra yta. Den damskada, som dervid uppkommit är ofta icke värd mer än några hundra kronor.

En talare anförde också, att det skulle vara mycket synd om den jordegare, som blefve tvungen att deltaga i ett slikt företag. Men, mine herrar, ingen menniska tvingas att deltaga i ett sådant företag enligt föreliggande lagförslag. Den, som icke vill, kan fritt låta bli. Och jag hemställer till herrarne, huru man skall kunna tänka sig, att den, som är delegare i ett sådant företag, skall kunna få sin jord »förstörd», såsom den siste talaren förmenade, då det vanligen är botten i en hafsvik eller en sjö, som invallningen gäller. Såvidt jag kan förstå, har han ingen annan olägenhet, än att han icke har någon egentlig inkomst under de första 20 åren, men någon utgift behöfver han ej hafva. Men det är möjligt att han äfven kan hafva någon inkomst, ty han skall icke utan afgäld afstå mera af sin jord eller sitt vatten än som mot båtnaden svarar. Efter 20 år återfår han hela sin egendom i torrlagdt skick utan kostnad.

Jag ber slutligen få tillägga, att då det här är fråga om en sak af stor nationalekonomisk betydelse och det egendomliga här-

vidlag inträffat, att de herrar jurister, som motsatt sig den nu föreslagna lagen, hafva gjort det nästan uteslutande ur teknisk synpunkt och af fruktan för byggnadsrisker, hvilken jag vågar påstå, att de hafva missuppfattat och dessutom öfverdrifvit, synes det mig icke vara skäl att hindra en lagstiftning, som på flera orter är behöflig och å dessa orter lifligt önskas.

På grund af hvad jag anfört, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Benedicks: På samma gång jag lifligt instämmer med den siste ärade talaren om nyttan och nödvändigheten af att ett lagförslag utarbetas angående invallning, får jag af intresse för saken påpeka några punkter, som röra invallning och torrläggning af jord i allmänhet, som äro af vigt och om hvilka jag särskildt har någon erfarenhet såsom deltagare i sänkningen af sjön Temnaren, hvilket företag, innan sänkningen af Hjelmaren och Qvismaren kom till stånd, var det största, som i vårt land dittills egt rum. Det är en mångårig erfarenhet, som jag dervid har att åberopa, och jag vill derfor framdraga några exempel på otillräckligheten af vår lagstiftning i detta ämne. Jag vill endast fästa mig vid den ekonomiska sidan af saken.

Hvarken i nu gällande lag eller i det lagförslag, som af nya lagberedningen inlemnats, eller i den nu föreliggande motionen, har förut beaktats tiden för betalning af kostnaderna för företaget. Det är ju aldeles gifvet, att en orättvisa skall uppstå, om delegarne i företaget kunna få begagna sin jord fullt torrlagd 4, 5 å 6 år, innan en annan får begagna sin, och detta utan att den förstnämnde behöfver betala ett enda öre mera. Det är en tydlig orättvisa, som lagstiftningen bort förhindra, men som den hittills icke gjort.

Den andra frågan rör säkerställandet af de kapital, som hafva användts i dessa företag. De oupphörligt återkommande processer, som äro nästan oskiljaktiga vid sjösänkingsföretag, bevisa mer än väl, att det är en stor lucka i lagstiftningen på detta område. Dessa processer röra särskildt de tvister, som företagare af sjösänkningar hafva med de jordbrukare, som icke till fullo inbetalt sina andelar. När så icke är förhållandet, att man kan få det ordentligt affärsmessigt ordnad, är det icke underligt, att smaken för sjösänkingsföretag icke är så stor, som den rätteligen borde vara. Jag tror, att sådana, rätt utförda, skulle vara till stor betydelse för Sverige. Jag får säga, att för de trakter, som jag känner till, i norra och mellersta Sverige, vore det en ren olycka, i fall en lagstiftning på detta område icke blefve åstadkommen. Det är nemligen många företag, som vänta på en sådan förbättrad lagstiftning för att kunna komma till stånd. Särskildt är detta förhållandet i södra delen af Gestrikland, der det flerstädes kan vara en kombinerad fråga om invallning och torrläggning. Frågan om invallning, som ju närmast är en teknisk underafdelning af frågan rörande torrläggning af jord, är derfor i allmänhet af nästan lika stor vigt som denna senare.

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

Jag får på nu anförda grunder yrka afslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan.

Herr von Krusenstjerna: Äfven jag ber att få förorda bifall till lagutskottets förslag. Till de skäl, som här af flere talare anförts, ber jag att få foga den erinran, att den tvångsrätt, som här är i fråga, svårligen kan anses såsom något nytt. Den är enligt min åsigt af alldeles samma slag som den för vattenafledningsföretag redan medgifna rätt. Båda afse att i jordbrukets intresse bereda möjlighet att torrlägga vattendränkt mark. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att denna invallning kan medföra fördelen af möjlighet att vinna målet utan ett sådant våldsamt ingripande i den enskildes rätt, som vid vattenafledningsföretag. Jag vill i det afseendet erinra om ett fall, som anfördes, då förslaget uppgjordes i nya lagberedningen. Bredvid en större sjö fans en vattendränkt mark, som kunde torrläggas. Detta skulle kunna ske genom att uppföra en dam öfver mynningen af en vik, och det fordrades blott att kunna få fästa dammen på en annan jordegares mark. Denne sade nej, och derigenom var detta sätt omöjligt. I stället fick då den, som ville torrlägga marken, tillgripa den andra utvägen eller att få sjön sänkt och utrifva det vattenverk, som låg vid sjöns utlopp. Derigenom blef sålunda ett vida större tvång utöfvadt mot vattenverksegare och jordegare omkring sjön, som fingo deltaga i företaget. Hade åter den för invallningen nödiga tvångsrätten varit medgifven, hade invallning kunnat ega rum och således ett mindre tvång utöfvats.

Den förste talaren erinrade såsom ett skäl mot förslaget, att det två gånger afstyrkts af högsta domstolen. Men det är dock femton år sedan dess, så att det skälet vill jag ej tillmäta någon stor betydelse. Mot det af honom åberopade skälet angående det misslyckade och här mycket omtalade sjösänkingsföretaget vid Vesan, har redan herr Berg påpekat, att det finnes många andra vattenaflednings- och sjösänkingsföretag, som äro alldeles misslyckade, utan att man därför fallit på den tanken att helt och hållet taga bort den för sådana företag medgifna tvångsrätten. Och flere talare hafva också erinrat om, att det finnes åtskilliga lyckade invallningsföretag. Hvad angår den förste talarens erinran, att man kunde hjälpa sig med den i expropriationslagen medgifna tvångsrätten, gäller ju detta endast företag af större omfattning, der Kongl. Maj:t pröfvar, att det för det allmännas nytta erfordras, och torde svårligen kunna åberopas för mindre invallningsföretag.

Då här endast är fråga om en skrifvelse och det af flere talare visats, att det gäller ett verkligt intresse för jordbruket, får jag i likhet med åtskilliga andra talare anhålla om bifall till utskottets förslag.

Herr Ölander: Då jag deltagit i den af lagutskottets ordförande afgifna reservationen, skulle jag kunna inskränka mig till att instämma i hvad han yttrat. Men med anledning af hvad

sedermera blifvit anfördt, ber jag att få tillägga några ord. Det är ju gifvet, att jag, likasom utskottets ordförande, ser saken med juristens öga, men jag ber att få erinra om, att juristens uppfattning väl i allmänhet stöder sig äfven på tekniska och vetenskapliga upplysningar, utan hvilka naturligtvis hans omdöme skulle blifva alldeles skeft. Och det är just ifrån dessa upplysningar vi jurister hemtat äfven vår uppfattning i nu förevarande fråga, och det är på grund af dessa upplysningar vi yrka afslag på föreliggande förslag. Det var en talare här, som började med att säga, att »det är visserligen sant, att eganderätten bör tillerkännas helgd, men» — ja, jag kan ju hålla mig till försatsen först, dervid jag icke blott instämmer i denna hans mening, utan bestämdt fastslår såsom alldeles visst, att det är det viktigaste af allt, att eganderätten får bibehålla den helgd, den nu har, och att några rubbningar deri blott i alldeles oundgängliga fall böra göras — »men», sade samme talare, »sådana rubbningar hafva redan skett», och han åberopade då expropriationslagen och requisitionslagen. Ja, mine herrar, det är sant; men de ändamål, för hvilka dessa lagar äro stiftade, äro ju sådana, som icke i något fall eller i något afseende kunna jämföras med det ändamål, som med denna lag afses. Expropriation får ju ej användas annat än när det gäller så allmännyttiga företag, att de kunna anses vara i ekonomiskt afseende för hela riket nyttiga och ändamålsenliga. Och requisitionslagen vill jag ej en gång tala om. Dess nödvändighet är uppenbar. Hvad som åter är stadgad i afseende på aftappning af sjöar och kärr, är också något helt annat än hvad nu är fråga om. Der är visserligen en annan princip, men denna afser i grund och botten jemväl det allmänna bästa och är af nationalekonomisk natur, och der ingår dessutom den tanken, att den, som för sådant ändamål måste afstå jord, skulle kunna sjelf vinna något på det dermed afsedda företaget. Detta är således jemväl en princip, som måste tagas i betraktande. Nu påstås emellertid, att hvad som här yrkas blott är en utveckling af denna princip. Det bestrider jag. Det är icke någon som helst säkerhet för och många gånger till och med ganska oantagligt, att den person, som eger jord i närheten af eller i ofrigt beröres af ett invallningsföretag, verkligen derigenom kommer att vinna något annat än — förlust. Det är nemligen en stor skilnad mellan invallnings- och aftappningsföretag. I sednare fallet är det endast anläggningskostnaden, som betyder något; sedan den är gjord, är ett bestämdt förhållande vunnet, och man kan öfverskåda, man kan beräkna företaget. Med afseende åter å invallningar är förhållandet ett helt annat, resultatet står i vida fältet. Först och främst äro sjelfva anläggningskostnaderna mycket stora; de måste, såsom en talare förut nämnt, stödja sig på vetenskapliga och tekniska kunskaper. De äro således i det närmaste oberäkneliga. Vidare måste, för att företaget skall kunna vidmagthållas, stora byggnader och inrättningar anläggas och underhållas; maskinerier och pumpverk måste i all framtid hållas i gång. Det är således — jag upprepar det — en så stor skilnad mellan dessa företag och van-

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

Om lagstiftning ang. invallning.

(Forts.)

liga vattenafledningar, att man väl svårligen kan säga, att de förra äro en utveckling af samma princip, som ligger till grund för de senare.

Man har sagt, att det fins en massa ouppodlade marker, som derigenom skulle kunna bli uppodlade, och att hänsyn bör tagas till den allmänna nyttan. Men jag tror, att en gräns måste någonstädes sättas härvidlag och åtminstone en sådan utredning lemnas, att man kan hafva förhoppning om, att dessa företag verkligen i allmänhet medföra någon nytta. En sådan utredning har utskottet icke erhållit. Det uppgafs visserligen der ett företag någonstädes nerifrån Skåne, och det visades med stor reklam, hvilka stora fördelar genom detsamma vunnits. Men nu hafva vi hört, att dessa fördelar slagit fel; företaget har helt och hållet misslyckats. Här har en talare omnämnt ett annat fall. Han sade, att företaget var svårt och dyrbart, därför att en mängd små jordegare ej kunnat tvingas att ingå i detsamma eller afstå sin jord, men att, sedan det blifvit satt i gång, det visat sig gifva betydlig vinst. Ja, det var denna gång; men om det icke hade lyckats och dessa små jordegare ändock varit tvungna att ingå i företaget och nedlägga kostnader på dessa dyra inrättningar, hade ett dylikt tvång varit obilligt. Och det är i allmänhet mycket vanskligt, huru vida en sådan sak skall lyckas eller ej. Åtminstone har det så framhållits för oss jurister, och derpå grunda vi vår uppfattning. Ett bevis på, hurusom man verkligen erkänner denna vansklighet och därför i dessa fall anser sig böra handla med mera varsamhet än i fråga om vattenaftappning, ger den omständigheten, att man härvidlag ej såsom vid vattenaftappning vågat föreslå, att jorden skall afstås för alltid med full eganderätt, utan blott under tjugu år. Detta bevisar, att man drager sig för att för en så osäker nytta, som ett invallningsföretag medför, helt och hållet beröfva jordegaren sin jord, om han ej vill deltaga i detsamma. Men jag undrar, hvilken jordegare ej skulle anse obilligt att för ett företag, om hvilket han kanske har den säkra öfvertygelsen, att det skall misslyckas, nödgas afstå, om också blott för en tid af tjugu år, må hända sin bästa jord, sin bästa strand och vatten, der experimentet skall företagas.

Det har sagts, att vetenskapen gjort så stora framsteg under senare tiden, att det numera kan med större säkerhet bedömas, huruvida ett dylikt företag skall kunna lyckas eller ej. Jag tror, att, om man verkligen kan på förhand se, att företaget skall lyckas och blifva till nytta, det ej heller skall fattas de, som frivilligt ingå i detsamma, och jag tror, att i så fall behöfves ej den föreslagna lagen.

För att man emellertid skall kunna och vilja gå in på ett förslag af så vidtomfattande och genomgripande beskaffenhet som detta, emot hvilket högsta domstolen och jurister i öfrigt gjort så befogade anmärkningar, anser jag en mycket större och djupare utredning, än som skett, vara erforderlig för att derigenom må erhållas upplysning om, huru ofta sådana företag hafva lyckats, i hvilken

mån de lyckats, huru ofta de gått om intet och hvilka kostnader äro med deras anläggning och underhåll i allmänhet förenade. Vi ha blott hört ett och annat som lyckats, men flere som misslyckats; och det kan ju hända, att de senare utgöra pluraliteten.

Jag yrkar därför bifall till den af mig med flere afgifna reservationen.

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

Herr Claëson: I reservationen säges, och det har äfven åberopats af den siste talaren, att det torde böra lemnas åt den frivilliga öfverenskommelsen att bringa dylika gemensamma företag till stånd. Det klingar som en ljuflig och starkt lockande musik för den, som förmår vara en så ren idealist, att han tror på möjligheten, att gemensamma invallningsföretag skola i någon nämnvärd grad komma till stånd på den vägen. Men om man såsom jag tror, att man måste se denna sak realistiskt och i belysningen af en längre tids erfarenhet, anser jag det vara af gagn att, innan vi afgöra frågan, öfversätta det nämnda uttrycket i ordalag, som äro mindre tilltalande men mera klara och lättfattliga. Dessa skulle lyda så: »Den betydande jordvinning, som kan erhållas genom invallning af grunda och för öfrigt för ändamålet lämpliga hafsvikar, skall bibehålla hafsvikens egenskaper allt fortfarande, intill dess under loppet af flere eller färre århundraden naturen sjelf gjort hvad menniskorna med stöd af den nu ifrågavarande lagstiftningen skulle kunnat göra redan inom de närmaste decennierna. Jag tror, att dessa ordalag äro rigtiga; ty huru många laga skiften, huru många sjösänkingsföretag skulle väl kommit till stånd, om det fordrats samtycke af hvarje delegare? — Det är redan af flere jurister framhållet, att det ej är här fråga om en ny princip, utan endast huru vida den gamla principen, att egarens dispositionsrätt i vissa fall bör vika för det allmännyttiga, skall utsträckas till detta fall. För min del tror jag, att det kan och bör göras. Jag vill ej förneka, att skilnad kan, på sätt ock i dag skett, påvisas mellan sjösänkningar och invallningar; men någon *principiell* skilnad finnes enligt min tanke ej dem emellan, och lagstiftningen bör naturligtvis bestämma, att vid sådana företag som invallningar icke hvem, som har lust att invalla, skall ha vitsord. Det är redan i fråga om sjösänkningar stadgadt, att det skall vara absolut majoritet, d. v. s. mer än hälften, för att sådan skall komma till stånd, under det att i fråga om laga skifte den minste jordegaren kan mot de öfriges vilja åstadkomma ett sådant.

Den förre talaren sade, att han sett saken med juristens öga. Det har jag också gjort, men jag anser, att man bör se den med båda ögonen, d. v. s. åt båda hållen. Jag har försökt väga mot hvarandra gagnet af den föreslagna lagstiftningen och de betänkligheter, som stälts deremot. Och jag har efter de upplysningar, som lemnats i lagutskottet, att det är ej blott i Blekinge, som sådana landvinningar stå att göra, utan mångenstädes utefter våra kuster, för min del funnit gagnet stort och betänkligheterna ej

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

större, än att de genom en förständig lagstiftning kunna undanrödjas; och på dessa grunder har jag biträdt utskottets hemställan, till hvilken jag yrkar bifall.

Herr Roman: Då jag inom lagutskottet deltagit i denna frågas förberedande behandling och dervid icke kunnat biträda den af lagutskottets flertal omfattade mening, anhåller jag att få i största korthet angifva de skäl, som bestämt min uppfattning i frågan. Jag har föreställt mig, att dessa s. k. invallningsföretag ofta skulle vara af beskaffenhet att medföra betydliga kostnader såväl för företagets bringande till fullbordan som ock för dess framtida vidnaghållande. Jag har vidare ansett, att dessa företags lyckliga framgång i väsentlig mån skulle vara beroende af mer eller mindre beräknliga naturförhållanden, hvilkas betvingande mängden gång skulle kunna medföra opåräknade kostnader, må hända vida öfverstigande den af företaget påräknade vinning och således föranledande till ett dylikt företags nedläggande eller öfvergifvande. Med denna uppfattning och då jag tillika håller före, att invallningsföretag åtminstone för det närvarande ej äro af någon väsentlig betydelse för utvecklingen af vårt lands jordbruk i allmänhet, så har jag icke ansett det vara välbetänkt att tillstyrka utfärdandet af en lag, hvarigenom någon skulle kunna tvingas att deltaga i företag af så vansklighets beskaffenhet som de ifrågavarande, eller nödgas tåla inskränkning i den dispositionsrätt, som eljest tillkommer honom öfver hans egendom, eller möjligen tillskyndas skada och förlust, för hvilken han må hända ej skulle kunna utfå någon ersättning; i synnerhet om ersättningsskyldigheten uteslutande blefve bunden vid den ersättningsskyldiges person och denne skulle sakna tillgång att utgifva en sådan ersättning. På hufvudsakligast dessa skäl har jag instämt i den af lagutskottets ärade ordförande vid betänkandet fogade reservation, till hvilken jag alltså anhåller om bifall.

Herr Larsson, Liss Olof: I frågor som beröras i detta betänkande eller sådana här invallningar, har jag ej någon egen erfarenhet att åberopa, ty några sådana hafva ej mig veterligen förekommit inom den trakt jag tillhör. Jag har dock reserverat mig mot utskottets förslag, därför att jag ej har kunnat bli öfvertygad om nödvändigheten eller nyttan af en lag, sådan som den här är i fråga, eller en ny tvångslag. Såsom skäl för utskottets förslag har här åberopats, att vi ha sådana tvångslagar förut i fråga om torrläggning o. d. Men jag kan ej finna, att den omständigheten, att man kan tvinga folk på ett område, utgör skäl för att man skall kunna tvinga dem huru mycket som helst och öka ut tvånget i oändlighet på det sättet. Och här blir dock i alla fall ett tvång, der man kan tvinga folk mot sin vilja att utföra ett mer eller mindre storartadt företag, hvars resultat kan vara ganska osäkert och der de, som kanske tvingats att vara med om det, ej äro öfvertygade om, att de få någon nytta deraf. Det har framhållits här

med styrka af en talare, som åberopat sin egen erfarenhet, att det fans en stark kapitalist, som kunde drifva igenom företaget, oaktadt folk för öfrigt vore emot, och han tillade, att, om man haft denna lag förut, skulle han och äfven andra haft mycket mindre bekymmer och kostnader. Ja, det kan visserligen de säga, men å andra sidan kan man säga: hvad hade de öfrige delegarne, de sma delegarne, de icke kapitalstarke, sagt, om de tvungits in i ett företag, som de ej ville? Icke hade man ökat belåtenheten hos dem, och icke hade det blifvit mindre kostnader för dem heller. Man får icke blott se på den ena parten, utan äfven taga i betraktande den andres intressen och äfven det missnöje och den ovilja, som hos många skulle uppstå, att icke tala om ekonomiska svårigheter, om de tvingas in i ett företag, af hvilket de ej påräkna någon nytta för sig. Jag föreställer mig också, att dessa kapitalstarke eller dessa, som kunna drifva igenom sådana stora företag på frivillighetens väg, skulle finna en mycket större tillfredsställelse i att ha utfört ett sådant storverk, när det sker på frivillig väg, än om de veta, att det kanske fins stora massor af folk, hos hvilka det väcker missnöje och bitterhet, att de blifvit tvungne, och som kanske till på köpet blifvit högst betydligt rubbade i sina ekonomiska förhållanden genom ett sådant tvång. Skälet, hvarför jag ej kunnat vara med om utskottets betänkande, har varit det, att jag ej har velat öka dessa tvångslagar, genom hvilka man tvingar folk in i, så att säga, affärsföretag, om hvilkas nytta och nödvändighet de ej äro öfvertygade och af hvilka de ej heller vänta att få draga någon vinst. Derför har jag förenat mig i den reservation, som lagutskottets ordförande afgifvit och till hvilken jag också för den skull nu yrkar bifall.

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

Herr Odelberg, Theodor: Jag har icke haft för afsigt att begära ordet i denna fråga, men då här uppträdt en praktisk jordbrukare, nemligen herr Tamm, som yttrat sig mot utskottets förslag på den grund, att han egde kännedom om en stor mängd misslyckade invallningsföretag, ehuru han just ej nämnde så många dylika, har jag ansett mig böra meddela den erfarenhet jag förvärfvat i dessa ämnen under de tre år, jag haft äran vara chef för landtbruksstyrelsen.

Under dessa år, 1890—1892, hafva afsynats eller ock beviljats lån ur odlingslånefonden till nio dylika företag, om hvilka jag ej hört annat än att de lyckats förträffligt, och de redan afsynade hafva af öfveringenjören i landtbruksstyrelsen förklarats vara utmärkta. Likaledes hafva under denna tid genom invallningar, verkställda af statens landtbruksingenjörer, vunnits omkring 1,800 hektar jord, hvaremot ej några anmärkningar försports. Många äro visserligen ej företagen, men vi måste komma i häg hvilka stora svarigheter nu gällande lagstiftning lägges i vägen för dessa företags bringande till stånd.

Här har af åtskilliga talare och särskildt af utskottets ärade ordförande i hans reservation framhållits, att framgången af in-

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

vallningsföretag är så osäker och i så hög grad beroende på noggrannheten vid arbetets utförande och underhåll, att det med allt skäl torde böra lemnas åt den frivilliga öfverenskommelsen att bringa dylika gemensamma företag till stånd». Det är nog sant, men jag hemställer till lagutskottets ärade ordförande, om ej samma förhållande eger rum vid de större sjösänkings- och vattenaftappningsföretag, hvilka genom våra landbruksingenjörer numera i stor skala ävägbringas. Vi skola ock taga i betraktande de kolossala framsteg, som gjorts sedan 1879, det år, då vår nu varande vattentag antogs. Jag behöfver blott påpeka, hvilken utveckling motorerna, särskildt vindmotorerna, vattenuppfodrings- och pumpverk, af hvilka invallningsföretagen äro så beroende, undergått sedan den tiden. Icke heller äro vi numera i afseende på hydrometriska undersökningar beroende af siffror från utlandet, utan tack vare våra landbruksingenjörers med understöd af hushållningssällskapen företagna noggranna beräkningar hafva vi för landet tillförlitliga siffror att bygga på.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på, att, om vi erhöilo samma bestämmelser för invallningar, som nu äro gällande för sjösänkningar, det är föga sannolikt, att de mera storartade och svåra invallningsföretagen komma till stånd utan lån ur odlingslånefonden, och då skola de planer, som af våra ingenjörer för ändamålet utarbetas, allsidigt pröfvas af tvenne embetsmyndigheter och i sista hand af Kongl. Maj:t, så att några farhågor för omogna förslag torde ej behöfva befaras.

Då jag är lifligt öfvertygad om, att vårt svenska jordbruk skulle gå betydligt framåt, om en sådan lag komme till stånd, får jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Annerstedt: Då den siste talaren direkt hänvänt sig till mig, skall jag anhålla att få säga några ord. Det kan nog vara sant, att de arbeten, han nu åberopade, kunna vara väl utförda och vid afsyning visa sig förträffliga, men vid synen kan ej lemnas några upplysningar om det ekonomiska resultat af dem, eller huruvida afkastningen af den vunna marken är tillräcklig att betala räntorna å odlingslånen. Jag är öfvertygad om, att den jordbrukare, som nyss här hade ordet och yttrade sig i samma rigtning, som jag, afsåg dermed lika mycket det ekonomiska som det rent tekniska förhållandet.

Det är till föga glädje för den mindre jordegaren, som in- tvingas i ett dylikt företag, att det, när det fullbordats, blifver väl vitsordadt från den offentliga myndigheten, om han ej af den vunna jorden erhåller så stor afkastning, att den förslår till betalande af de årliga annuiteterna å det lån, för hvilket han skall svara.

Efter härmed slutad öfverläggning gjorde herr talmannen i enlighet med derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt och vidare på afslag derå, samt förklarade sig finna den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Annerstedt* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition: Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 47, röstar

Om lagstiftning ang. invallning.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 53;
Nej — 51.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 21 och 22 innevarande april bordlagda utlåtanden:

n:o 63, angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar,

n:o 64, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dödande af in-teckningar i Norbergs jernväg, och

n:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående anslag till utvidgande af kasernetablissemnet i Östersund och Svea ingenjörbataljons härvarande kasernetablissemnet äfvensom till uppförande af ett nytt kasernetablissemnet för Norrlands trängbataljon m. m.,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo statsutskottets den 21 och 22 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående inlösen af professoren C. G. Brunii anteckningar om och teckningar af äldre svenska byggnader m. m.

Anslag till inlösen af C. G. Brunii teckningar af svenska byggnader m. m.

Herr *Svedelius*: Då jag inom utskottet ej kunnat dela pluralitetens mening, anser jag mig böra för kammaren meddela anledningen dertill. Af handlingarna framgår, att sakkunnig person yttrat »det under alla omständigheter men särskildt nu, då så många krafter voro i verksamhet för att sent omsider få vår konsthistoria samlad till en helbild, vore högeligen önskvärdt, att detta för nämnda arbete så värderika studiematerial, hvilket dessutom för arkitekten egde ett mycket stort, rent praktiskt värde, genom inköp af staten ställes till forskarens disposition.

Anslag till in-
lösen af C. G.
Brunii teck-
ningar af
svenska bygg-
nader m. m.

(Forts.)

Vidare har akademien framhållit att professor Brunii samling vore för det antiqvariskt-topografiska arkivet omistlig, och departementschefen har ansett sig böra tillstyrka Kongl. Maj:t att till Riksdagen framlägga förslag om anslag för inköp af densamma. Inom utskottet har äfven framhållits, att samlingen i fråga är synnerligen värdefull och att det vore mycket önskligt, att den komme att stanna inom landet för att införlifvas med våra äldre samlingar.

Detta oaktadt har utskottet kommit till det resultat, att det afstyrker den kongl. propositionen; och anledningen dertill är, såvidt af utlåtandet framgår, att man försport att en testamentarisk disposition skulle komma att ställas till akademiens förfogande. Det är detta skäl, som jag ej ansett mig kunna biträda. Det är visserligen sant, att en tidningsnotis angifvit att en donation skulle komma att lemnas till akademien, men såvidt jag har mig bekant, och jag har hört mig för härom under de närmaste dagarne, finnes ännu icke något officiellt tillkännagifvande om den ifrågavarande donationen, än mindre är det veterligt, om det möjligen donerade beloppet kommer att utbetalas, då man kan tänka sig möjligheten af att testamentet öfverklagas. Slutligen vet man ju icke huru vida med denna donation, om den nu i verkligheten existerar, kunna vara förknippade sådana bestämmelser, som möjligen lägga hinder i vägen för dess användande till ändamål, sådana som det föreliggande.

Det förefaller mig sannolikt åtminstone, att vid de flesta donationer, som lemnas för allmännyttiga ändamål, afsigten är att bereda tillfälle till förvärf af sådana saker eller att de skola användas för sådana ändamål, hvartill i regeln statsmedel ej äro att påräkna, och sålunda icke egentligen till sådana, der det är ett erkänt stort statsintresse, hvartill statsmedel böra anslås. Det synes mig ej vara rätt uppmuntrande för enskilda personer att lemna donationer för allmännyttiga ändamål, om deraf skulle blifva en gifven följd att de skulle uteslutande användas till att minska statsutgifterna.

Då nu här ej från något håll blifvit motsagdt, att det här förevarande anslaget icke skulle tillgodose ett synnerligen beaktansvärdt ändamål, synas mig utskottets skäl för afslag ej vara fullt hållbara. och får jag, herr talman, på den grund anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts förslag med afslag å statsutskottets hemställan.

Herr Boström, Filip: I motsats till föregående talaren, måste jag yrka bifall till statsutskottets förslag. Akademien har i den skrift, som bifogats Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, erkänt att den af egna medel kan med 2,000 kronor bidraga till inköp af dessa samlingar. Hvad nu dessa beträffar har utskottet sett prof på dem och måste erkänna, att det vore ganska önskligt, om de kunde komma staten till godo, äfvensom det måste erkännas, att priset å samlingarne är ganska billigt. Men här framställas nu år efter år så stora anspråk från dessa akademier, att jag tror att från

statens sida den största sparsamhet bör iakttagas vid beviljande af dylika anslag. Då nu akademien visat, att den sjelf har delvis medel till inköp af samlingarna och det är känt att akademien sedan den kongl. propositionen framlades till Riksdagen, erhållit en donation så stor, att räntan derå, som lär vara afsedd för akademiens syften, kan vara fullt tillräcklig att täcka den utgift som här erfordras, har statsutskottet deraf funnit anledning att afstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning. Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till inlösen af C. G. Brunii teckningar af svenska byggnader m. m.
(Forts.)

Herr Tamm: I likhet med den förste ärade talaren har det varit mig omöjligt att bifalla detta statsutskottets förslag. Jag kan ej neka till att den motivering, som ligger till grund för dess yrkande om afslag å Kongl. Maj:ts framställning, kännes mig på det högsta motbudande. Här föreligger ett erkänt statsbehof, förordadt af den ifrågavarande akademien samt öfverintendentens-embetet och af chefen för ecklesiastikdepartementet. Utskottet har ej heller förnekadt, att saken vore önskvärd. Då kommer helt plötsligt från utlandet ett rykte eller meddelande om att en donation skall var gifven till akademien, men till hvilket ändamål, om till myntsamlingar eller annat dylikt, är obekant. Det kännes mig motbudande att, så fort ryktet om en dylik donation kommer till Riksdagens kännedom, man då genast säger: »lätom oss begagna oss af tillfället att dermed genast fylla ett statsbehof». Innan ännu testamentets innehåll är känt, innan det knappt är aflemnadt, säger man: »vi begagna tillfället att komma ifrån en eljest såsom nödvändig erkänd statsutgift».

Jag påstår dessutom, att detta är ett föga klokt förfarings sätt, som den föregående talaren har påpekat. För dessa akademier föreligga stora statsbehof. Tror man att dessa blifva mindre, om man skrämmer bort den ene donatorn efter den andre, och om man sålunda kränker donationsrätten att, när den är gifven till hjälp åt en konstinstitution, man begagnar sig deraf att minska statsutgifterna. Jag tror för min del, att klokheten bjuder, att man hägnar om denna donationsrätt och ej kränker den på ett sådant sätt.

På dessa grunder har det varit mig omöjligt att biträda statsutskottets förslag, hvaremot jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Herr Stråle: Alla synas vara ense om, att det är af stor vigt för det allmänna att erhålla dessa samlingar. Atminstone har jag ej hört något skäl åberopas deremot. Den förste talaren anförde hvad professorn i arkitektur vid tekniska högskolan yttrat; jag skall bedja få upprepa hvad akademien för de fria konsterna sagt: nemligen, att priset är mycket billigt, vid pass 3 kronor för hvarje handteckning, och att »ifrågavarande teckningar återgafve till en del föremål, hvilka ännu funnes i behåll, men af hvilka afbildningar icke förekomme i antiqvariskt-topografiska arkivet, samt i öfrigt och i icke ringa antal kyrkliga byggnader och andra forn-

Anslag till in-
lösen af C. G.
Brunii teck-
ningar af
svenska bygg-
nader m. m.

(Forts.)

lemningar, som längesedan voro försvunna och om hvilka känne-
dom icke kunde erhållas annat än genom denna samling».

Men nu åberopar man ett testamente eller en donation. Jag
skulle vara talaren på sörmlandsbänken, som förordade utskottets
förslag, mycket tacksam, om han kunde meddela några bestämda
upplysningar om denna donation. Den förste talaren, som i dag
efterhört förhållandet, visste ingenting derom. Man vet alltså ej
med full säkerhet om denna donation verkligen existerar, ännu
mindre vet man, om den, i fall den finnes, innehåller bestämmelser
i afseende på dess användande, som möjligen lägga hinder i vägen
för dess anlåtande till nu ifrågasvarande ändamål. Kan det, mine
herrar, under sådana förhållanden vara lämpligt att afslå Kongl.
Maj:ts framställning? Jag tror det ej. Jag tillstyrker bifall till
Kongl. Maj:ts proposition.

Friherre von Otter: Såsom ledamot af den afdelning utaf
statsutskottet, hvilken behandlat denna fråga, skall jag bedja att
få anföra några ord. Utskottets hemställen i denna del anser jag vara
en logisk följd af hvad akademien i sin framställning sjelf yttrar:
»Akademien funne sig visserligen med begagnande af den Ber-
gerska fondens räntemedel kunna sköta ifrågasvarande statssamling
såsom hittills utan att begära anslag därför; men i fråga om pro-
fessor Brunii samling, hvilken akademien ansåge det vara en nöd-
vändighet att söka förvärfva för det antiqvariskt-topografiska ar-
kivet, såge sig akademien urständsat att under nuvarande förhål-
landen till den begärda köpesumman 6,000 kronor, hvilken enligt
säljarens medgifvande finge fördelas på två år, lemna större bidrag
än 2,000 kronor». Akademien har med dessa ord, enligt min
äsiigt, uttalat, att om akademiens ställning varit bättre än den
var, hade akademien lemnat större bidrag än 2,000 kronor. Då
det nu kommit till allmänhetens kändedom, att akademien erhållit
en donation på 100,000 kronor, utan att det blifvit upplyst att
den icke kan få användas till ifrågasvarande ändamål, utan fast
hellre ordalydelsen i donationen, såvidt af tidningarna framgått,
tyder på att den skulle därför kunna anlitas, kan jag för min del
icke finna, huru utskottet skulle kunnat komma till något annat
resultat.

Skulle nu förhållandet vara ett annat, eller att sådana bestäm-
melser förekomma i donationsbrevet, hvilka förbjuda eller lägga
hinder i vägen för dess användande till det ändamål, som här är
i fråga, då är jag fullkomligt öfvertygad derom, att i fall Kongl.
Maj:t återkommer med frågan till nästa Riksdag, anslaget blifver
beviljadt. Men under närvarande förhållanden kan jag ej finna
annat, än att utskottet handlat fullt riktigt, då de afstyrkt fram-
ställningen.

Herr statsrådet Gilljam: Med anledning af hvad den siste
ärade talaren anfört ber jag först och främst få säga, att det verk-
ligen icke är tid för Kongl. Maj:t att komma igen vid en följande

riksdag med denna framställning, ty detta ärende har varit till den grad brådskande att, derest så ej varit förhållandet, den kongl. propositionen härom icke framlagts under en så sen del af riksdagen. Det var knappt att säljaren ville medgifva så lång tid, som behöfdes för att få fram denna proposition till Riksdagen och få den här afgjord. Blir ej frågan afgjord nu, påstår sig säljaren hafva för afsigt att hvilken dag som helst afyttra samlingen till utlandet, hvarest han säger sig hafva köpare till densamma.

Anslag till inlösen af C. G. Brunii teckningar af svenska byggnader m. m.
(Forts.)

Vidare ber jag att mot den siste talaren och den närmast föregående få erinra om det origtiga i följande resonnement: om en akademi eger donationer och med dessa äfven understödjer sådana saker, som egentligen borde uppehållas genom statsanslag, bör akademien i första hand vara skyldig att anlita dessa donationsmedel.

Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien har, med tillhjälp af Bergerska fonden, öfver hvilken den synes ega mycket fri dispositionsrätt, dels årligen i och för detta antiqvariskt-topografiska arkiv användt större belopp än det statsanslag, som för hithörande ändamål står till buds, dels utbetalt omkring 16,000 kronor för det systematiska ordnandet af arkivets samlingar. Har då icke akademien med sina donationer gjort nog, och bör ej staten kunna känna sig belåten, när det blott ifrågasättes att den skall fylla hvad som i detta fall brister? Akademien har för detta arkiv redan påkostat så mycket, att den nu ej kan bidraga med mer än 2,000 kr. af de 6,000, som äro erforderliga för inköp af Brunii samling, hvilken, efter allt hvad det påstås, är för akademien omistlig och för den konst- och kulturhistoriska forskningen af mycket stort värde.

Slutligen i afseende på den senast tillkomna donationen har jag ej ännu fått några officiella underrättelser, men jag har dock af riksantiqvariern erhållit följande upplysningar. Donationen är ännu ej delgifven akademien, ännu mindre har akademien kunnat bevaka testamentet. När akademien får penningarna är således fullkomligt ovisst, men hvad man kan antaga är, att i lyckligaste fall penningarna erhållas om ett år, men det finnes så föga sannolikhet för detta lyckligaste fall, att man tvärtom med hög grad af sannolikhet kan påstå att — till följd af donators redan i testamentet uttalade vilja, som går derpå ut, att om vid dödsfallet hans förmögenhet ej skulle förslå till alla de fastställda donationerna och anordningarna, skall kapitalet ställas på förräntning under så lång tid, som erfordras för att kapitalet skall uppnås — det kan dröja både 2 och 3 år innan akademien får dessa donationsmedel, ja, ännu flera; och sedan akademien en gång fått dem, går ytterligare ett år, innan någon ränta å dem erhållits. Herrarne torde således finna, att det enda af utskottet anförda skälet för afslag å propositionen ej har det ringaste värde i förevarande afseende, till följd hvaraf jag också får anhålla om afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jemlikt derunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt och vidare derpå, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets nedannämnda, den 21 och 22 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

n:o 67, i anledning af väckt motion om beviljande af årligt bidrag till bekostande af en isbrytare för Stockholms skärgård och Mälarens större segelleder, samt

n:o 68, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Ljusdals stationssamhälle af mark från indragna löjtnantsbostället ²³⁵₂₈₄ mantal Gärde n:o 2, biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 21 och 22 innevarande månad bordlagda betänkande n:o 21, i anledning af väckt motion om nedsättning i portot å lokalbrefkort, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 21 och 22 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 48, i anledning af väckt motion angående revision af fiskerättsbestämmelserna i byggningsbalken och fiskeristadgan, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ändringar i förordningen ang. utvidgad näringsfrihet. Föredrogs å nyo lagutskottets den 21 och 22 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition rörande vissa ändringar i förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864.

Herr Jeansson: Hvad angår denna lag, är det mycket svårt, att en gift qvinna icke kan få försörja sig utan sin mans tillstånd. Om mannen skulle neka hustrun sitt tillstånd — och detta veta vi att mången gång en dålig man skulle göra — skulle hon icke hafva tillåtelse att försörja sig och sina barn. En stor del kvinnor finnas, som redan nu idka sin lilla gårdfarihandel på landsbygden och icke hafva något annat att försörja sig med. Jag önskar därför,

att lagen måtte blifva såsom förut, och yrkar afsiag å utskottets hemställan.

*Om ändringar
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.*

(Forts.)

Herr Annerstedt: Mot utskottets hemställan, att Riksdagen skulle i fråga om 10 § anmärka, att föreskrifter derom, att, der någon vill såsom biträde vid s. k. realisation eller gårdfarihandel begagna gift qvinna, det skall äligga honom att vid ansökningen foga bevis om mannens tillåtelse dertill, ansetts icke erfordras, har jag anmält min reservation på den grund, att enligt min uppfattning man vid afgifvande af yttrande angående en del af den ekonomiska lagstiftningen bör vara bunden af civillagens bestämmelser, äfven om man skulle önska, att dessa bestämmelser i ett eller annat hänseende skulle vara annorlunda än de för närvarande äro.

Nu är förhållandet, att, om en hustru, som med mannen sammanlefver, skall idka handel, måste hon anskaffa mannens samtycke till de förbindelser, hon i och för handeln ikläder sig. Denna fordran uppställer den ekonomiska lagstiftningen på den grund, att om icke denna fordran uppehöles, skulle det gemensamma af mannen förvaltade boet blifva befungadt af sådana förbindelser, som hustrun iklädde sig såsom handelsidkerska. Samma påföljd inträder enligt min uppfattning, om hustrun utan samtycke af mannen kan anställas såsom biträde vid realisation och ännu mera vid gårdfarihandel. Tydligt är ju, att såsom förestående realisation eller såsom idkande gårdfarihandel kan hon icke undvika att ikläda sig privaträttsliga förbindelser, som drabba hennes andel i det gemensamma boet och måhända äfven kunna utöfva inverkan på det gemensamma boet i dess helhet. Det skäl, som inom utskottet förnämligast framhållits, är att det vore orimligt att föreskrifva, att en hustru, hvars man gifvit sig af till Amerika eller eljest hade sitt arbete å annan ort än der hustrun vistades, icke skulle utan mannens samtycke få biträda i nämnda båda fall och derigenom förvärfva sig och sina barn ett nödtorftigt uppehälle. Men då jag förutsätter, att den olikhet i redaktionen, som i det kongl. förslaget förefinnes emellan 10 §:s första och andra moment måste så lösas, att den fullständigare lydelsen i andra momentet: »gift qvinna, som med mannen sammanlefver», åsyftas äfven i det första momentet, der endast talas om »gift qvinna», synes det fall, som af lagutskottet framhållits, icke vara på frågan inverkan, ty i det fallet är tydligt, att qvinnan icke sammanlefver med mannen och förty å henne måste tillämpas det stadgande, som gäller annan person.

Af dessa skäl har jag ansett, att Riksdagen borde i sin skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla, att Riksdagen vid granskning af förevarande förslag icke funnit skäl till någon erinran. Och får jag värdsamt anhålla om proposition på sådant yrkande.

Herr Ölander: Då jag har förenat mig med utskottets ordförande om den af honom afgifna reservationen i fråga om 10 §, har jag att derom endast åberopa hvad han i sådant afseende an-

*Om ändringar
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.*

(Forts.)

fört. Men min reservation gäller äfven 26 § 2 mom., och jag ber att få angifva hvad jag dermed åsyftat. Jag får då erinra om, att enligt denna paragraf, sådan den nu lyder, är det absolut förbudet för utländing att idka försäljning af varor genom s. k. realisation. Den svensk man medgifna rättighet i sådant afseende existerar således icke för utländing. De mycket viktiga skäl för ett dylikt stadgande, som vid tidpunkten för dess tillkomst förefunnos, hafva säkerligen sedan dess icke förlorat sin giltighet. Det kan naturligtvis icke nu, lika litet som då, vara lämpligt, att utländingar till förfång för inhemska svenska köpmän tillåtas att fara riket omkring och på auktioner utbjuda sitt utländska kram, bestående af mer eller mindre underhaltiga varor, som icke kunnat vinna någon afsättning å produktionsorten.

För min del skulle jag därför allra helst önska, att detta stadgande finge qvarstå oförändradt. Nu har man emellertid fäst uppmärksamheten på, att detsamma en och annan gång står i strid med traktater, som blifvit ingångna med främmande magter, och genom hvilka dessas undersåtar tillförsäkrats samma förmåner, som svenska undersåtar. För att undanrödja detta missförhållande torde därför en ändring i samma stadgande vara af behovvet påkallad, men det förslag i sådant afseende, som nu föreligger, går långt utöfver hvad nödigt är. Det inrymmer nemligen åt Kongl. Maj:t rätt att, utan afseende på huruvida dylika traktater blifvit ingångna eller icke, meddela tillstånd åt alla utländingar utan undantag att idka försäljning af nu uppgifna beskaffenhet. Anledningen till en sådan utsträckning kan jag icke förstå. Om det verkligen är olämpligt, att en dylik försäljning får af utländing utöfvas — och vi måste ju antaga att så är, då så nyligen som skett förbud i sådant afseende meddelats — kan jag icke finna, att undantag härifrån kan rättfärdigas af något annat, än att man är dertill af traktater förbunden, och att de olägenheter, som deraf uppstå, uppvägas af de motsvarande fördelar, svenska undersåtar genom samma traktater beredas i utlandet. Att gå längre eller att medgifva undantag i andra fall har icke något som helst skäl för sig, och det kan till och med ifrågasättas, om icke derigenom en orättvisa skulle begås emot de magters undersåtar, som framför andra utländingar genom traktater tillförsäkrats enahanda förmåner som svenska undersåtar.

Dessutom förefaller det mig, som om denna rättighet att meddela dispens vore för Kongl. Maj:t af mycket tvifvelaktigt värde. Tvärtom synes det mig böra vara förenadt med ganska mycket obehag att i vissa fall undantagsvis tillåta en i regel otillåten försäljning, utan att grunderna för sådana undantag blifvit i lag tydligen angifna. Oberättigade anspråk skulle säkerligen icke dröja att framkomma, och missnöje komma att förspörjas, om dessa anspråk blefve underkända. Följden blefve nog, att utländingarnes önskingar i de flesta fall tillmötesgingos, och att det begärda tillståndet beviljades, samt att sålunda hvad som borde utgöra sällsynta undantag i stället komme att blifva regel. Så gerna jag

önskade, att nuvarande stadgande bibehölles oförändrade, och så gerna jag i följd häraf skulle vilja yrka afslag å den nya formuleringen, vågar jag det dock icke af fruktan för den konflikt, som derigenom kunde uppstå med gällande traktater. Jag tager mig därför friheten yrka, att kammaren, med tillkännagifvande att den i öfrigt icke har något att erinra mot förslaget, hemställer, att 26 § 2 mom. förändrades på så sätt, att orden »utan att Konungen dertill gifvit lof» utbytas mot orden »utan att Konungen på grund af ingångna traktater dertill gifvit lof» Skulle åter någon annan af kammarens ledamöter vilja yrka afslag å det hela, skall jag icke motsätta mig ett sådant yrkande.

*Om ändringar
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.*

(Forts.)

Herr Jeansson: Jag skall be att till hvad jag nyss anförde i denna sak få tillägga, att om föreslagna 26 § 2 mom. blefve lag, skulle en stor del af den svenska handeln och industrien totalt förderivas, ty klart är, att, om en mängd i synnerhet sämre och i utlandet osäljbara, s. k. inkuranta varor finge fritt här i landet utbjudas, skulle våra handlande och industriidkare hafva mycket svårt, mycket svårare än nu, att reda sig. Säsom bevis härför kan jag nämna, att redan nu, då en konkursmassa realiserar sina varor, komma de köpmän, som hafva handel i samma bransch, i stort trångmål. Så t. ex. talades förlidet år i tidningarna om, att icke mindre än tre stora stockholmsfirmor måste göra konkurs därför, att en större firma förut gjort konkurs och att dess varor realiserats till underpris. Sådana fall skulle ständigt upprepas, om utländingen här i landet finge sälja sitt kram, icke blott sina redbara varor utan äfven sina godtköpsvaror, hvilka vi se, att allmänheten ofta blifver vilseledd att köpa. I synnerhet skulle tyskarne och danskarne, såsom våra närmaste grannar, uppträda här — visst icke fransmännen, med hvilka vi hafva öfverenskomelser. Kommunalskatterna, som köpmännen och industriidkarne få betala rätt höga, dem skulle utländingarna icke behöfva betala, utan endast den lilla afgift, som de, enligt hvad uppgifves, skulle få betala vid öppnandet af sin handel eller realisation. — Jag yrkar därför afslag å Kongl. Maj:ts framställning i fråga om § 26 mom. 2.

Herr Lundström: Då jag i lagutskottet icke kunnat vara med om utskottets förslag i fråga om två paragrafer, utan deremot anmält min reservation, ber jag att få meddela, hvad denna reservation gäller och de skäl, jag därför haft.

Hvad först beträffar 10 § har jag helt och hållet instämt med utskottets ordförande derom, att gift qvinna för att få utöfva gård-farihandel eller verkställa realisation af varor bör hafva mannens tillstånd härtill. De skäl, som härför blifvit af utskottets ordförande anförda, torde vara tillräckliga att fullt ådagalägga behofvet häraf. Men dessutom har jag reserverat mig mot den föreslagna lydelsen af sista stycket i andra momentet af 26 §. Der föreslås, att utländing — som nu icke är berättigad att idka reali-

Om ändringar
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.

(Forts.)

sation — skulle under vissa villkor kunna få denna rätt, om Konungen dertill gifver lof. Ser man efter, hvilka motiv till den föreslagna förändringen framstälts, finner man på sid. 16 i den kongl. propositionen, att de skulle vara följande, att, »enligt åtskilliga med främmande magter gällande traktater, dessa magters undersåtar i afseende å handel och industri utom beträffande gårdfarihandel, tillförsäkrats samma förmåner, som tillkomma svenska undersåtar», och att härmed icke ansetts »stå väl tillsammans det nu gällande ovilkorliga förbudet för utlänning att försälja varor genom s. k. realisation, hvarom förmåles i § 10 mom. 1 af förordningen angående utvidgad näringsfrihet, och att användas såsom biträde vid sådan försäljning.» Det anföres dock icke bestämdt, att en sådan tillåtelse att verkställa realisation verkligen står i *strid* med dessa traktater, utan blott att de icke kunna anses stå i *full öfverensstämmelse* med dem. Äfvenså hafva icke några egentliga klagomål från främmande magter förspotts öfver, att deras undersåtar saknat en sådan rättighet. Derför yrkade jag ock inom utskottet, att hela denna förändring skulle afslås, men, då jag fick mycket ringa understöd i det afseendet, förenade jag mig med dem, som yrkade, att endast sådana främmande magters undersåtar, som genom gällande traktater voro tillförsäkrade, i afseende å handel och industri, samma förmåner som svenska undersåtar, skulle få rättighet till dylik realisation.

Jag kan således på det hela instämma med den föregående talaren och vill också förena mig om det yrkande han framställt, att sista stycket af andra momentet i 26 § måtte erhålla en sådan förändring, att endast dylika främmande magters undersåtar skulle få rättighet att verkställa realisation, som genom gällande traktater hade samma rättigheter i afseende å handel och industri som svenska undersåtar. Jag skulle dock icke hafva något emot att det gamla förhållandet bibehölls, d. v. s. att den i 26 § föreslagna förändringen afslögs.

Herr Claëson: Det är mot två punkter i utskottets förslag, som anmärkningar blifvit gjorda. Den ena är 26 § 2 mom. Der bestämmes, att Konungen kan gifva utlänning lof att verkställa realisation. I det afseendet har jag lika med de flesta inom utskottet ansett de skäl, som Kongl. Maj:t framställt för en förändring, så talande, att jag trott, att vi icke böra motsätta oss förändringen. Den andra punkten är det tillägg, som inom utskottet gjorts i fråga om 10 §, att gift qvinna borde vara berättigad, att vara biträde vid realisation eller gårdfarihandel, äfven om hon icke hade bevis om mannens tillåtelse dertill. Då jag biträdde detta förslag, var det väsentligen därför, att i min domsaga gifta qvinnor kommit till mig och frågat huru de skulle bära sig åt. Mannen var bortrest, och hustrun visste icke, hvar han uppehöll sig. Hon hade skrivit till honom och icke fått svar. Mannens bortovaro kan räcka åratals utan att man kan säga, att hustrun ej enligt lagens mening sammanlefver med mannen. Om länsmanen i orten

kommer och frågar, hvar hon har beviset om mannens tillåtelse, och hon svarar, att han är bortrest, tror jag icke att det hjälper. Jag tror att hvad utskottet föreslagit är klokt och billigt, och jag kan icke finna, att det strider mera mot målsmansrättens begrepp, att gift qvinna biträder vid sådan handel som den ifrågavarande, än att en hustru t. ex. är biträde vid ett gästabud och der slår sönder dyrbara saker och ådrager sig skadeståndsskyldighet.

*Om ändringar
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.*
(Forts.)

På dessa grunder ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Björnstjerna: Då här har satts i fråga, att den föreslagna förändringen i 26 § skulle ske endast till förmån för de nationer, med hvilka äro ingångna traktater, som berättiga deras undersåtar till åtnjutande af samma rättigheter som den mest gynnade nation eller som svenska undersåtar, skall jag be att få uppläsa första artikeln i den traktat, som blifvit ingången med Frankrike och som lyder: »Full och oinskränkt frihet i afseende å handel och sjöfart skall ega rum mellan de höga fördragslutande parternas undersåtar. De skola uti hamnar, städer eller på andra orter, hvilka som helst, inom de respektive staterna, antingen de der bosätta sig eller hafva tillfälligt uppehåll, icke för sin handel eller industri vara underkastade andra eller högre afgifter, skatter, pålagor eller bevillningar, af hvad namn de vara må, än som af landets egna undersåtar utgöras. De privilegier, friheter och andra förmåner, hvilka som helst, hvaraf i afseende å handel och industri det ena fördragslutande landets undersåtar äro i åtnjutande, skola likaledes tillkomma det andras undersåtar».

Detta är alldeles tydligt. Och en alldeles lika lydande artikel hafva vi i traktater, afslutade med andra länder. — Men det är icke tillräckligt härmed. Här är en förteckning, som differentialtullkomitén år 1886 har uppgjort öfver alla länder, med hvilka vi hafva sådana traktater. Af den framgår, att det i främsta rummet är Danmark, med hvilket vi icke hafva sådan traktat. Vidare Preussen, men hvad Preussen beträffar eger det förhållande rum, att vi hafva ännu sju olika traktater med stater, tillhörande det tyska riket, och flere af dessa innehålla anförda artikel. Dessutom hafva tyska riksdagen och regeringen för några år sedan vid antagandet af den nya tyska tulltaxan förklarar, att Sverige skulle betraktas såsom den mest gynnade nation. Med Bremen, Hamburg, Lübeck, Mecklenburg-Schwerin och Oldenburg, tillhörande det tyska riket, hafva vi sådana traktater, och det skulle således vara mycket oförsvärligt af oss att, i saknad af en särskild traktat med Preussen, utestänga dess undersåtar från samma rättigheter, som andra nationers undersåtar åtnjuta. Förutom nämnda länder är det endast Ryssland, med hvilket vi icke hafva någon särskild traktat. — Ryssland ingår nemligen icke dylika traktater med andra länder — men Ryssland beviljar oss ändå samma fördelar som den mest gynnade nationers undersåtar.

Det är alldeles förvånande, att något sådant som denna gärd-farilag af 1887 kunnat af regeringen framläggas och antagas af

*Om ändringar
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.*

(Forts.)

Riksdagen. Så snart förslaget utdelades här i kammaren, gjorde jag till regeringens dåvarande ledamöter den anmärkning, att detsamma stod i uppenbar strid med vara traktater med så godt som alla främmande länder, men jag ville icke genom att uppträda mot förslaget fästa de främmande diplomaternas uppmärksamhet vid detsamma. Man har emellertid sett följderna af denna olyckliga lag i beslag som blifvit gjorda. Vid Törefors gälde beslaget varor till värde af 331,000 kronor, och det verkställdes därför att arfvinnarne efter Giles Loder uraktlätit en simpel formalitet, att begära Kongl. Maj:ts tillstånd att fortsätta den handtering, fadern drifvit. Ett liknande efterspel egde sedermera rum vid Trångsviken. Der lades beslag å trävaror till värde af 53,432 kronor, äfven på grund af underlåtenhet att begära Kongl. Maj:ts tillstånd, som naturligtvis ej hade nekats. Många andra liknande fall hafven I, mine herrar, nog sjelfva sett omförmålas i tidningarna. Jag minnes huru för några år sedan en beskedlig dansk tafvelhandlande satt upp en del tafvor å ett hotell i Helsingborg, för att bjuda dem till salu. Genast togs hela tafvelsamlingen i beslag, och karlen förlorade hela sin egendom och fick böta till. Man har berättat för mig, att för icke länge sedan — jag tror här i Stockholm — en svensk qvinna, som utöfvade handel och dertill hade rättighet, gifte sig med en dansk. Genast kom man och lade beslag på hela hennes varulager, enär hon genom giftermålet blifvit dansk undersåte. — Jag påstår, att hela denna lag är en skamfläck för Sverige. Man kan knappt tänka sig något sådant, som att, för det utlänningar uraktlätit en simpel formalitet, allt deras gods, hela deras förmögenhet skall konfiskeras och de till på köpet skola böta. — Hvad hände med dessa förut omnämnda stora trävarubeslag. Jo, det främmande landets minister kom och protesterade, och Kongl. Maj:t måste skänka efter äfven beslagtagarens andel, som utgjorde $\frac{2}{3}$ af den beslagtagna varan. Vi veta nog, hvilket efterspel sedan följde.

Det är alldeles nödvändigt, att sådan förändring vidtages i denna lag, att den icke står i strid med hvad som i hela världen anses vara rätt och — jag påstår det — äfven i strid med sunda förnuftet. Hvad särskildt 26 § beträffar, vill jag icke inlåta mig i någon diskussion, men jag anser att förslaget i sina hufvuddelar måste antagas, för att vi icke skola behöfva stå och skämmas inför hela världen.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 e. m.

Herr Åkerman: Af den näst siste talaren har jag fått bekräftelse på min uppfattning, att utskottets majoritet varit af den mening, att det enligt nu gällande förordning icke är hustru förmenadt att vara behjelpig vid sådan försäljning, som afhandlas i 10 §. Men hustru står ju under mannens målsmanskap, och det

föreskrifves dock såsom vilkor för en sådan verksamhets utöfvande, att den person, som utöfvar densamma skall råda öfver sig sjelf. Vi hafva från en Konungens befallningshafvande, som innerligt önskat, att han kunnat få medgifva hustru sådan rätt, hört, att densamme dock, emot hvad han i sjelfva verket ansåg skäligt, måst på grund af lagbestämmelser vägra det sökta tillståndet, och det är just med anledning af en skrifvelse från denne Konungens befallningshafvande till Kongl. Maj:t, som förevarande fråga om hustrus rätt nu upptagits. I likhet med den förste talaren och flere andra, som här hafva yrkat bifall till den af Kongl. Maj:t tillämnade förändringen, hvilken åsyftar, att i § 10 skulle intagas tillägg om att äfven hustru, under förutsättning af mannens tillåtelse, får såväl utöfva gårdfarihandel som ock nyttjas såsom biträde både dervid och vid realisation, anser också jag ifrågasvarande förändring af gällande förordning vara alldeles nödvändig, om vi skola kunna få medgifvet för gift qvinna att utöfva sådan verksamhet, hvarom i § 10 afhandlas. Det är ingalunda, på sätt utskottets majoritet synes anse, någon strängare lagstiftning, som här är i fråga, utan det är tvärtom ett medgifvande för gift qvinna att få utöfva dylik verksamhet, hvilket nu icke är tillåtet enligt gällande förordning, såsom densamma tolkats åtminstone af en Konungens befallningshafvande och äfven af kommerskollegium, när det yttrade sig i saken. Jag beder därför att i denna punkt få förorda Kongl. Maj:ts förslag och instämmer således i herr Annerstedts m. fl. reservation.

Rörande 26 § 2 mom. skulle det visserligen äfven för mig vara mycket kärt, om dess lydelse kunde bibehållas oförändrad, men jag anser den siste ärade talaren hafva alldeles otvetydigt ådagalagt, hurusom traktaterna därför lägga hinder i vägen, och under sådana förhållanden ber jag att få instämma med herrar Ölander och Lundström, som yrkat, att den af Kongl. Maj:t för utländingar i allmänhet föreslagna förändringen må inskränkas till sådana utländingar, som äro undersåtar i länder, med hvilka Sverige har traktater af innehåll, att dessa undersåtar skola, hvad handel och näringar angår, likställas med svenska undersåtar.

Herr Almström: Jag har begärt ordet för att yttra mig om 26 § 2 mom. Jag skulle, då de bestämmelser, som nu äro gällande, tillkommit sedan under flera år från olika håll klagomål förekommit öfver det sätt, hvarpå denna försäljning och dessa realisationer bedrifvits, helst vilja yrka att Riksdagen skulle finna någon förändring icke vara behöflig i nu gällande bestämmelser, men då af hvad som här anförts i kammaren otvetydigt framgår, att vi genom ett sådant beslut skulle komma i kollision med de främmande magter, med hvilka vi ingått traktater, skall jag inskränka mig till att instämma i herr Ölanders yrkande. Jag kan dock icke underlåta att här omnämna ett förhållande, som jag har mig bekant. Det var ju med Frankrike, som den första traktaten ingicks,

*Om ändringar
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.*

(Forts.)

och man tillförsäkrade sig genom denna samma rättigheter inom båda länderna. Det inträffade likväl i början af 1870-talet, att en fabriksfirma, som i Frankrike hade ett kommissionslager, önskade upphöra med denna affär och försälja det återstående lagret på auktion. Kommissionären begärde å fabriksfirmans vägnar tillstånd dertill, men fick detta tillstånd under det uttryckliga vilkoret, att firman afsade sig för all framtid rättigheten att i Frankrike från kommissionslager försälja några varor. Så hölls denna öfverenskommelse om lika rättigheter i båda länderna. Med afseende derpå tror jag, att vi skulle kunna yrka bibehållande af våra nuvarande bestämmelser, men då det är möjligt, att de öfverenskommelser, som ingåtts med vissa främmande länder om att blifva behandlad såsom den mest gynnade nation, icke sträcka sig öfver de egentliga tullförhållandena, och då det är möjligt, att ett land, med hvilket man ej har ingått en särskild traktat om tull, icke skulle hafva rättighet att åtnjuta de fördelar, som här äro ifrågasatta, så skulle det kunna vara möjligt, att genom antagande af herr Ölanders förslag någonting i detta hänseende skulle kunna vinnas.

Jag skulle, såsom nämndt är, helst yrkat att den nuvarande lagstiftningen fortfarande måtte gälla, men jag skall inskränka mig till att instämma med herr Ölander.

Herr Ekdahl: Säkerligen erinna sig herrarne alla, huru förhållandet var före 1887, innan den författning tillkom, som det nu är fråga om att ändra. Utländingar och lösa personer reste omkring med allt möjligt, dåligt kram, och från Ystad till Haparanda gjorde sig allmänt den önskan gällande, att en förändring måtte komma till stånd. Den lag, som tillkom 1887, har också visat sig vara för vårt land mycket välgörande, jag har icke hört en enda menniska, som ej varit ytterst belåten med dess tillkomst, om icke möjligtvis dessa gårdfarihandlande, som blifvit lidande derpå; alla rättänkande hafva varit mycket belättna. Denna lag har nu verkat sedan 1887, d. v. s. endast en tid af 5 år, och det vore sorgligt, om den efter en så kort tids tillvaro skulle göras om.

I § 11 är ett tillägg föreslaget, hvarigenom det skulle tillåtas en fabriksidkare eller handtverkare att sjelf eller genom hustru och hemmavarande barn till salu kringföra egna alster. Men öfverståthållarembetet säger mycket betecknande, att »det i allt fall skulle blifva omöjligt att kontrollera, att varorna voro alster af säljarens, dess mans eller faders egen fabrik eller handtverk». Man kan således vara fullkomligt öfvertygad om, att ett kringgående af författningen skulle blifva följden af förslagens antagande. Men den ändring, som kommer att medföra den största olyckan, är det föreslagna tillägget till 26 § 2 mom. De föregående talare, hvilka uttalat samma åsigt, som jag hyser, hafva tillräckligt framvisat, att det skulle vara olyckligt för vårt land, om man skulle åt utländingar bereda en sådan rätt, som här föreslagits och som fullkomligt orättvist skulle ingripa i de bofasta köpmännens rättigheter.

Jag skulle sålunda helst vilja yrka afslag på hela detta betänkande, men vill inskränka mig till att biträda det förslag, som af herr Ölander är framlagdt.

*Om ändringar
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.*

(Forts.)

Herr Jeansson: Jag anhåller att få afstå ifrån mitt yrkande att biträda herr Ölanders förslag.

Herr Reuterswärd: Jag finner det temligen hårdt, om svenska Riksdagen skulle begära förändring i en lag, som icke är äldre än 5 à 6 år och som har visat sig så i alla afseenden fördelaktig för våra svenska förhållanden. Det är alldeles säkert, att åtminstone hela den stora klass, som vi kalla handelscorpset, är synnerligen belåten med de nuvarande förhållandena. Nu vill man ändra denna lag därför, att möjligtvis från ett eller annat land en eller flere kringresande personer vilja här i landet idka en handel, som kan vara till en viss grad ruinerande för hela vår handelsklass. Jag tycker, att det är väl mycket begärddt, att vi icke i det fallet skola få stifta en lag, som står i öfverensstämmelse med våra intressen, utan alltid skola vika, än för den ena, än för den andra påtryckningen. Mig veterligt har man icke hört, att från de länder, med hvilka vi hafva traktater, nemligen Frankrike och England, några personer resa omkring och bedrifva detta, om jag så får säga, handelsvöld. De komma från de länder, med hvilka vi icke hafva andra traktater, än den frasen, att de skola behandlas såsom den mest gynnade nation. Jag säger det ännu en gång, skola vi stifta lagar endast för att göra oss behagliga för utlänningarne, så få vi också maka åt oss i andra fall. Jag är fullt förvissad om och har bref på fickan, som intyga, från trovärdigt håll, från vår näst största handelsstad, att det skulle vara högst olyckligt, om en sådan förändring skulle komma till stånd, hvarom lagutskottet framställt förslag.

En högt ärad talare framhöll, och jag finner det helt naturligt från hans ståndpunkt, att man icke bör hafva lagar, som strida emot de förbindelser, man ingått med främmande magter. Men denna lag har existerat sedan 1887, och, om jag icke misstager mig, förnyades den sista traktaten med Frankrike år 1892. Således voro fransmännen då i full visshet om den lag, som gäller om vår handels- och näringsfrihet. Man kan därför icke säga, att fransmännen blifvit narrade, ty de visste på förhand, att vi hade en lag, som uttalade bestämda grundsatser i det ifrågavarande afseendet. Dessutom — jag vill visst icke säga, att det är ett fullt lojalt sätt att gå till väga — när vi kommit i tvist med magter, med hvilka vi haft tarifftraktater, huru hafva dessa magter då betraktat våra rättigheter? Jo, på ett sätt, som är nästan oförsvarligt. Om man tänker på den spanska traktaten, rörande en viss vara, och äfven på den tarifftraktat, som med Frankrike var gällande, så finner man, att vi alltid fått gifva efter, äfven om det tydligen visats, att vi haft rätt. Den siste ärade talaren sade, att det vore orätt, att dessa handelsresande skulle riskera så mycket

*Om ändringar
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.*

(Forts.)

derför, att de någon gång uraktlåtit en formalitet. Ja, hvilken riskerar icke mycket på sådan grund här i landet? Om jag har en rättegång, som gäller hela min existens, och jag förlorat i under-rätten, men vill fullfölja vad i hofrätten, så, om jag der kommer en timme för sent, har jag förlorat all min rätt. När vi kunna hafva så drakoniska lagar gent emot oss sjelfva, hvarföre skola vi då säga, att utländingarna behöfva icke taga reda på, hvilka bestämmelser hos oss äro gällande, eller hvilka formaliteter vi fordra skola iakttagas i handel ochandel. Om en svensk begifver sig ut t. ex. till Tyskland eller Danmark och uppträder på det sättet, tro herrarne icke, att man der skulle lemna å sido hans förebärande, att han icke känner till landets lag. Det är väl den första skyldigheten för en person, som vill idka handel i ett främmande land, att göra sig underrättad om det landets handelslagstiftning. Mig synes det hårdt, om den nu ifrågavarande lagen skulle ändras, då inga klagomål af någon betydighet deremot försports. De missbruk, hvarom herr Björnstjerna talade, de blefvo ju korrigerade af Kongl. Maj:t i nådeväg, och man har ju alltid den utvägen, om lagen alltför strängt tillämpas, att gå till Kongl. Maj:t med an-hållan om nåd, och på det sättet får man otvifvelaktigt rättelse, i fall icke förseelsen är uppsätlig. På dessa realisationer, som ske på hôtél i städerna eller på landsbygden, köpa spekulanter upp dåliga varor för högst 50 %, af hvad de gälla i orten. Då blir händelsen den, att, tills alla dessa varor blifvit realiserade, är priset för sådana varor så lågt, att det är alldeles omöjligt för våra in-hemska fabrikanter att sälja sina solida varor. Vi hafva väl i främsta rummet skyldighet att tänka på vårt eget lands intressen, och, utan att vilja kränka någons rättighet, vågar jag påstå, att när man varit så lycklig att få en författning, med hvilken alla, som den främst gäller, äro synnerligen belåtna, så är det icke skäl att ändra densamma.

Jag har således ingen tvekan att yrka afslag å lagutskottets förslag.

Herr Annerstedt: I fråga om den 26 § torde det vara skäl att fästa uppmärksamheten på, att den föreslagna lagförändringen icke afser att återföra förhållandena till hvad de voro före 1887 års lagstiftning. Enligt den af Kongl. Maj:t föreslagna ordalydel-sen skulle för tillstånd åt utländing att verkställa realisation er-fordras, att Konungen dertill gifvit lof, och med detta vilkor före-faller det mig, som om föregående talares farhåga att genom den föreslagna ändringen skulle skapas ett tillstånd, liknande det, som egde rum före den nu gällande lagens antagande, vore obefogad. Det torde väl med skäl kunna förväntas, att Kongl. Maj:t vid be-viljande af detta tillstånd tillser, hvilka personer, som erhålla det, och efter den vanliga arbetsordningen lärer Kongl. Maj:t icke fatta sitt beslut i en sådan fråga, förrän samtliga lokala myndigheter fått tillfälle att afgifva sitt utlåtande i ämnet. Under sådana förhål-landen förefaller det mig, som om kammaren icke borde hafva an-

ledning att uttala någon erinran mot det senare stycket i 26 § 2 mom.

Hvad beträffar öfriga bestämmelser i förslaget, hvilka afse utländing, torde det vara en bestämd fördel, att genom den ifrågasatta lagförändringen, derest den godkännes, skulle göras ett slut på det missförhållandet, att i vårt land vissa förseelser af utlänningar beläggas med straff, hvilka icke stå i någon proportion till den brottsliga gerningen. Af en föregående talare har redan påpekats oformligheten af det stadgande, som föreskrifver hela varnslagrets förlust såsom påföljd af den ringaste förseelse mot näringslagstiftningen, och det kan icke hjälpas, att ett sådant stadgande gifver giltigt skäl för den uppfattning, som af främmande magter blifvit utalad, nemligen att det för en civiliserad stat i våra dagar icke är passande att stifta en dylik lag. Jemförelsen med en person, som icke iakttager hvad som är stadgadt för bevarande af hans enskilda rätt, och därför förlorar densamma, kan icke åberopas för riktigheten af straffbestämmelser, sådana som de ifrågavarande. Denna jemförelse kan endast föranleda, att en utländing, som åsidosätter ett stadgande i näringslagstiftningen, bör drabbas af straff, men detta straff bör vara lämpadt efter den brottsliga gerningen. Det är detta, som den kongl. propositionen är afsedd att åstadkomma, och jag kan endast beklaga, att vid denna diskussion icke någon ledamot af regeringen är närvarande, som kan framhålla, att den kongl. propositionen i detta stycke icke framkommit utan att vara föranledd af framställningar från främmande håll. På sådan grund, och då jag i förbigående vill, i afseende på 10 §, mot en föregående talare erinra, att den omständigheten, att enligt gällande civillag en hustru är bunden af sådana obligationer, som härflyta af ett brott, icke föranleder dertill, att samma hustru skall kunna förbindas af sådana obligationer, som grunda sig å kontrakt, synes mig den gjorda erinran vid utskottets hemställan angående 10 § vara grundad, hvadan jag fortsätter mitt yrkande om bifall till min reservation.

Herr Reuterswärd: Jag ber att få fästa den siste ärade talarens uppmärksamhet derpå, att 1887 års författning också tillkom på Kongl. Maj:ts proposition, och den har visat sig lycklig. Nu säger man, att den är alldeles orimlig, och därför vill man afskaffa den och förordar en ny, kanske för att nästa år komma och begära att få 1887 års författning åter antagen.

Jag begärde ordet för att mera tydligt formulera mitt yrkande, enär det gäller en skrifvelse till Kongl. Maj:t. Jag ber att få närmare precisera det så, att kammaren ville besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla, att Riksdagen vid granskning af föreliggande förslag funnit några ändringar i nu gällande bestämmelser i ämnet icke erfordras. Jag anhåller om proposition på denna min framställning.

Herr Åkerman: Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på de olyckliga följder, som skulle komma att härröra af, att

*Om ändringar
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.*
(Forts.)

*Om ändringar
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.*

(Forts.)

en i enlighet med den siste talarens förslag affattad skrifvelse inlemnades till Kongl. Maj:t. Vi skulle nemligen i sådant fall komma att fortleva i dessa bedröfliga förhållanden, som en annan talare omnämnde, då såsom hänt har, en svenska, som hade en liten handelsrörelse, gifte sig med en dansk, och man genast kom och lade beslag på alla hennes tillgångar. Om den förändring, som Kongl. Maj:t ifrågasatt, kommer till stånd, kan man åtminstone icke lägga beslag på mer än 700 kronor, ty man får enligt den nya lydelsen af § 31 icke lägga beslag på mer, än som motsvarar plikten, jemte ersättningen till ett belopp af högst 200 kronor. Plikten är högst 500 kronor, och den bör afpassas efter förhållandena.

Den som haft tillfälle att se, huru olyckligt den nuvarande förordningen verkar, kan sannerligen icke önska, att det närvarande förhållandet skall fortfara, och jag är för min del öfvertygad, att om den siste högt ärade talaren visste, huru många olyckliga följder, som hafva orsakats af de närvarande förhållandena, skulle han inskränkt sig till det yrkandet, att den 26 § måtte blifva oförändrad. Den komme visserligen då att utgöra ett fortsatt trots mot våra traktater, och af detta skäl har jag icke kunnat biträda yrkandet om dess bibehållande oförändrad, men kunde man blott vara säker om att ej förvecklingar med främmande magter deraf blefve en följd, så skulle äfven enligt min åsigt den nuvarande ordalydelsen af § 26 vara mycket att föredraga framför den tillämnade. Helt annorlunda ställer sig deremot förhållandet med § 31. Skulle den bibehållas oförändrad, så komme vi att fortleva i högst ledsamma förhållanden. I tidningarna har redogjorts för de stora saker, der Kongl. Maj:t kunnat hjälpa till rätta genom nåd och eftergifter, men här finnes en mängd mindre fall, som, om icke så stora, dock kunnat vara känbara nog för de personer, hvilka drabbats af förordningens tillämpning och hvilkas existens deraf skadats. Till det af en annan talare redan anförda exemplet vill jag meddela ett annat, då en svensk qvinna, sedan hon gift sig med en utländing, fick skynda sig att begära skilsmessa, för att rädda sina små tillgångar. Så snart saken hunnit rangeras, gifte de sig igen, och den temporära skilsmessan lärer endast hafva förorsakats af den nuvarande förordningens svåra följder.

Ytterligare skäl att icke motsätta sig hvarje ändring af den nuvarande förordningen är det redan flere gånger omnämnda förhållandet, att enligt ordalydelsen af § 10 gift qvinna, som med mannen sammanlefver, nu icke kan hvarken få idka gårdfarihandel eller biträda vare sig dermed eller vid realisation, ty det är ju föreskrifvet att sådan verksamhet endast får utöfvas af den, som råder öfver sig sjelf och sin egendom, och hennes man kan för närvarande icke alls skaffa henne rätt till utöfvande af dylik verksamhet. Må vara, att somliga hafva tolkat författningen så, som om hon hade dylik rätt, men andra hafva tolkat den på motsatt sätt, och det senare tolkningssättet är efter mitt förmenande det med lagen öfverensstämmande. Jag måste till följd häraf fortfarande yrka bifall till herr Ölanders reservation.

Herr Reuterswård: Jag ber om ursäkt, att jag är litet envis i denna fråga. Den siste ärade talaren har visserligen omnämmt två fall, och jag antager, att de äro konstaterade, att nemligen två svenska qvinnor, som idkade handel och gifte sig med hvar sin utländig, derigenom kommo i svårigheter och beslag gjordes på deras handelsvaror. Men skola vi ändra våra lagar därför, att något ensaka förhållande kan inträffa, då få vi skrifva lagar i oändlighet. Ty jag frågar, finnes det väl någon lag, i fråga om hvilken icke misstag kunna begås af än den ene och än den andre, men icke ändrar man därför lagen. Hvad hade i de anförda fallen hindrat att hos vederbörande anmäla förhållandet och begära dispens för någon tid med varornas realisering. Har man inga bättre skäl, än dem, som anförts med dessa två exempel, så kan man icke rubba min öfvertygelse. Jag yrkar fortfarande bifall till mitt förslag.

*Om ändringar
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.*

(Forts.)

Herr Björnstjerna: Den siste ärade talaren yttrade för en stund sedan, att som vår traktat med Frankrike blifvit afslutad senare, än lagen om gårdfarihandel utfärdades, så visste den franska regeringen vid traktatens ingående mycket väl hvad denna lag innehöll och har således samtyckt till dess tillämpning på fransmän. För min del tror jag, att den franska regeringen icke kände till denna besynnerliga lag, och om den känt till lagen, så visste den också att lagen icke kunde tillämpas mot franska undersåtar, utan att den franska regeringens minister skulle genom sina protester sörja för att lagen icke komme att verka skadligt för dem. Det är emellertid mycket ledsamt, att vår lag måste brytas gång på gång, därför att en främmande magts minister protesterar deremot.

Den paragraf i lagen, hvilken jag anser vara den viktigaste, är den trettioförsta, och det är egentligen på grund af bestämmelserna deri, som jag begärt ordet. Mot denna paragrafs föreslagna lydelse har ingen anmärkning blifvit gjord, vare sig i utskottet eller nu här i kammaren, men jag ber att få fästa den siste ärade talarens uppmärksamhet på paragrafen, sådan den nu är, och hemställer till honom, huruvida han verkligen kan anse densamma vara oskyldig och icke berättigade klagomål kunna anföras mot densamma. Paragrafen lyder för närvarande sålunda: »Idkar utan i vederbörlig ordning erhållet tillstånd utländig handel eller annat näringsyrke, eller öfverskrider han det tillstånd, honom meddelats, eller i öfrigt felar mot de i denna förordning gifna föreskrifter, är han förfallen till böter enligt 18 §» — stannade man här, vore intet att anmärka, och meningen är ju äfven nu att sätta böterna så höga, att den, som bryter mot stadgandet, ingalunda skulle gå straffri; men nu kommer fortsättningen — *»och skola olofligen till salu hållna varor vara förverkade* samt må af allmän åklagare tagas i beslag; hvarförutom föreskrifves att, om beslaget skall ega bestånd, åtal skall mot vederbörande ofördröjligen anställas. Sådana drakoniska bestämmelser finnas icke med afseende å svenskar och de äro enligt mitt förmenande alldeles orimliga. Den siste ärade

*Om ändringar
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.*
(Forts.)

talaren yttrade, att en svensk ju vore underkastad äfventyret, att, om han icke vid domstol passar på fataliteter, han förlorar sin process. Den 31 § gäller dock för utländingar. Man kan icke begära, att en utländing skall så noga känna till vårt land, och vi böra därför icke låta en så liten förbrytelse, som den att underlåta begära ett tillstånd, som han skulle fått om han begärt det, kunna hafva den påföljden, att han förlorar hela sin förmögenhet. En sådan bestämmelse anser jag vara en skamfläck på vår lag och jag hoppas, att Första Kammaren icke måtte bibehålla densamma genom att biträda det af herr Reuterswärd väckta förslaget.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Fränckel: Då frågan om att ändra beskattningen å handelsresande förelåg hos kammaren, tog jag mig friheten att fästa uppmärksamheten på, att äfven denna fråga varit föremål för åtskilliga öfverläggningar i Paris under förhandlingarne om förlängning af den franska handelstraktaten. Då denna förlängning på för oss fördelaktiga vilkor kom till stånd, var det således verkligen fallet, sasom den siste ärade talaren pavisade, att det var för franska regeringen bekant, att en lag fans här, hvarigenom intrång gjordes på de rättigheter, som förut här tillkommit utländska undersåtar. Viingo emellertid traktaten enligt våra önsknings antagen mot löfte att den speciella lagen om handelsresande skulle erhålla en för fransmännen så förmånlig tolkning som läte sig göra. Nu har det emellertid här påvisats, att under den tid, som förflutit sedan 1887 års lag kom till stånd, den gifvit upphof till ganska många olägenheter, och har regeringen därför nu framlagt förslag, hvarigenom dessa olägenheter skulle i möjligaste mån afhjelpas. Härvid har då föreslagits, att utländingar skulle kunna få verkställa ifrågavarande realisationer, men endast efter tillstånd af konungen. Det kan väl icke sägas, att, då man avslutar traktater med den ena eller andra nationen, det endast skall åligga den ena parten att uppfylla sina förpligtelser. Efter hvad jag är förvissad om, har ock hittills den åsigten gjort sig gällande, att begge parterna böra vara lika angelägna derom att aftalen böra ömsesidigt hållas. Under sådana förhållanden anser jag, att Kongl. Maj:t haft grundad anledning att inkomma med detta ändringsförslag, men då det af herr Ölander framlagda förslaget onekligen så till vida innebär en förbättring af det kongl. förslaget, att medgifvandet icke sträcker längre, än vi redan nu äro tvungna att gå, på grund af våra ingångna förbindelser, anser jag mig hellre böra biträda herr Ölanders förslag. Deremot måste jag på det bestämdaste motsätta mig ett afslag på det föreliggande förslaget, då det nemligen är klart att en ändring bör och måste göras, vare sig den nu blir i något afseende för vår rörelse skadlig eller icke. Detta förhållande beror, såsom sagdt, på våra redan faktiskt träffade aftal, hvilkas bestämmelser vi först och främst måste uppfylla.

Jag ber att få yrka bifall till herr Ölanders förslag.

Herr Reuterswärd: Jag ber om ursäkt att jag för tredje gången uppträder, men mitt yttrande skall blifva lika kort nu som de båda föregående.

*Om ändringar
i förordningen
ang. utvidgad
näringsfrihet.*

Jag vill nu särskildt vända mig mot den siste ärade talaren. Då han anser att ingen lag i vårt land är så sträng som denna, är det obegripligt att han och med honom liktänkande tegat dermed till den dag, som i dag är.

(Forts.)

Med anledning af ett yttrande af en talare här till höger bredvid mig, af innehåll att denna lag vore så drakonisk, att det i vår lagstiftning icke funnes maken till densamma, vill jag erinra, att det verkligen finnes ett sådant lika drakoniskt stadgande, nemligen i afseende å insmuggling af varor, som äro tullpligtiga. Den, som beträdes härmed, får icke allenast betala böter, utan mister de varor, som insmugglats. Här är det således samma förhållande. Det skadar icke att den, som handlar olagligt, får underkasta sig bestraffning. Det är således icke något allenastående i vår lagstiftning, att man för att förebygga laglöshet och oskick sätter strängt straff, och det verkar bättre än en ljum lag. Vi hafva nyligen läst om en qvinna, som sjutton gånger dömts för lönkrögeri, men likväl fortsätter med förbrytelsen, derför att det lönar sig att, äfven om hon får plikta, drifva lönkrögeri. Sättes straffet så att en upprepad förseelse icke lönar sig, så akta sig vederbörande bättre.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande under öfverläggningen framstälts följande yrkanden: 1:o att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o af herr *Annerstedt*, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla, att Riksdagen vid granskning af föreliggande förslag icke funnit skäl till någon erinran; 3:o af herr *Ölander*, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla, att Riksdagen vid granskning af Kongl. Maj:ts föreliggande förslag icke funnit skäl till annan erinran, än att Riksdagen hemställer, att i den föreslagna ändrade lydelsen af § 26 mom. 2 i förordningen den 18 juni 1864 näst efter ordet »Konungen» måtte tilläggas orden »på grund af ingången traktat»; samt 4:o af herr *Reuterswärd*, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla, att Riksdagen vid granskning af föreliggande förslag funnit någon ändring af nu gällande bestämmelser i ämnet icke erfordras.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jemlikt dessa fyra yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande af herr *Ölanders* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Reuterswärd* begärde votering, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition dervid antagits bifall till det af honom framställda förslag, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att Riksdagen skall i skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla, att Riksdagen vid granskning af Kongl. Maj:ts i

Om ändringar i förordningen ang. utvidgad näringsfrihet.
(Forts.)

lagutskottets utlåtande n:o 49 behandlade förslag icke funnit skäl till annan erinran, än att Riksdagen hemställer, att i den föreliggande förslag ändrade lydelsen af § 26 mom. 2 i förordningen den 18 juni 1864 näst efter ordet »Konungen» måtte tilläggas orden »på grund af ingången traktat», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, besluter kammaren, att Riksdagen skall i skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla, att Riksdagen vid granskning af föreliggande förslag funnit någon ändring af nu gällande bestämmelser i ämnet icke erfordras.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—74;
Nej—36.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 21 och 22 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 11, i anledning af väckt förslag om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående statens öfvertagande af kostnaden för medellösa sinnessjukes transport till och från vårdanstalt, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 21 och 22 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 12, i anledning af väckta motioner rörande från grannland till gränsort öfverlemnade nödstälde svenske undersåtars fortskaffande, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

Ifrågasatt utsträckning af rätten att välja riksdagsmän i Andra Kammaren.

Föredrogs å nyo konstitutionsutskottets den 22 och 25 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 26, i anledning af väckta motioner, åsyftande ändrade bestämmelser i fråga om vilkoren för rätt att välja riksdagsmän i Andra Kammaren.

Herr Billing: Om sig sjelf bör man icke tala, allra minst i Riksdagens förhandlingar, men då från både ett och annat håll uttalats en förvåning, blandad med en viss misstänksamhet, öfver

att jag väckt den motion, som konstitutionsutskottet nu afstyrkt, ber jag att få med ett par ord angifva grunden dertill.

Första gången jag mottog lifligare intryck af det politiska lifvet var under decemberdagarne 1865, och från de dagarne är det i synnerhet två intryck, som stannat i mitt sinne.

För så vidt jag förstår, var det i de dagarne, som den nya tidens politiska agitation fick sin vigningsstund. Jag mottog då den allra djupaste motvilja mot agitation, men jag lärde mig också se, att agitationen är en magt, som visserligen icke har så stor kraft att öfvertyga, men så mycket större att uttrötta och på det sättet öfvervinna motståndaren. Det andra intrycket jag då mottog var, att det är en stor fara att komma för sent med att undersöka och framlägga garantier mot förändringar, hvilka man anser i och för sig icke önskvärda, men hvilka man icke finner sig kunna förhindra. Dessa intryck lära väl komma att i alla tider sätta sin stämpel på den obetydliga politiska verksamhet, som kan blifva min, och de hafva bidragit till, att jag känt det som en personlig pligt att framlägga mitt förslag.

Jag har velat med min motion fästa uppmärksamheten derpå, att det kan vara på tiden att man kraftigt och med bestämdhet häfdar, att den synpunkt, från hvilken frågan om utsträckning af de politiska rösträtten bör betraktas, icke bör vara blott den, som angifves af deras anspråk på rösträtt, som hittills saknat denna rätt, utan att det gifves en högre synpunkt, från hvilken denna fråga skall betraktas och bedömas, från synpunkten nemligen af hvad som verkligen är gagneligt för hela folkets väl, hvad som kan innebära en förbättring af den representation, som det svenska folket för närvarande har. Denna synpunkt har mycket litet omtalats vid de mångfaldiga tillfällen, då frågan om utsträckning af den politiska rösträtten diskuterats, men den är väl dock den högsta för att icke säga den enda.

Vidare har jag velat fästa uppmärksamheten derpå, att det icke är så, att representationen säkert blifver bättre derigenom, att flere erhålla rösträtt. Det är icke ens sagdt, att representationen derigenom blifver ett sannare och verkligare uttryck för folkets tankar såsom en organism, utan det kan vara mycket möjligt att derigenom representationen, i stället för att blifva ett säkrare uttryck för hela folkets uppfattning, blir ett ensidigt uttryck för denna.

Jag har velat fästa uppmärksamheten slutligen derpå, att man bör sträfva derefter, att de verkliga intressen och behof, som finnas i folkets lif, såsom ett organiskt lif, och hvilka äro berättigade, måtte verkligen blifva representerade, eller om man icke kan komma derhän, att man åtminstone måtte göra hvad man kan för att man icke må komma under ett odrägligt majoritetsförtryck eller minoritetsförtryck.

Särskildt har jag ansett, att de mera konservativa borde nu klart och bestämdt uttala både under hvilka vilkor de vilja vara med om en sänkning af det politiska strecket och under hvilka vilkor de icke vilja vara med härom. För min del anser jag, att

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.
(Forts.)*

man bör uttala och stå vid den uttalade meningen, att man icke vill vara med om ett helt enkelt nedglidande till femhundrakronors-strecket utan vidare garantier, och vidare att man icke vill ens vara med om en sänkning af det politiska strecket till 500 kronor med vilkor af någon höjning i de valberättigades ålder eller af fullgörandet af något eller några års värnpligt; ty, äfven om dessa garantier äro värdefulla, anser jag för min del dem icke vara tillräckliga. Så många gånger hafva skälen mot en enkel nedflyttning af det politiska strecket till 500 kronor blifvit anförda, att jag icke nu vill upptaga kammarens tid med att upprepa dem. Jag vill blott till dem, som yrka på en sådan nedsänkning, ställa tre mycket enkla frågor. Den ena är denna: Huru många finnas som anse, att den svenska representationen genom ett sådant sänkande af det politiska strecket skulle komma att bättre än den hittills varande tillgodose hela folkets bästa? Den andra frågan är denna: Tror någon, att man genom en sänkning af det politiska strecket till 500 kronor skulle åstadkomma någon hvila i rösträttsagitationen, någon hvila för någon längre tid? Och den tredje frågan: Finnes der bakom yrkandet på sänkning till 500 kronor någon verklig allmänare opinion, eller finnes der någon varmare opinion för ett sådant yrkande, särskildt inom riksdagen?

Jag vet väl, att många inom riksdagen äro färdiga att rösta för sänkningen och icke draga sig för att skänka sin ja-sedel till ett yrkande härpå, men jag frågar: huru många äro det, som nedlägga denna ja-sedel med glädje? Är det icke så, att de allra fleste, som i vår svenska riksdag rösta för det yrkandet, i sitt innersta säga: *»hårtill är jag nödd och tvungen»?*

Man anför såsom skäl för en sådan sänkning: *»det är politiskt klokt!»* Men hvad betyder i detta sammanhang det uttrycket *»politiskt klokt?»* På enkel svenska öfversatt betyder det för de allra flesta: *»Jag kan icke annorlunda; jag kan icke längre stå emot opinionen i detta stycke; jag anser mig icke hafva rätt dertill!»* Men det finnes icke någon varmare opinion för, några verkliga vänner till yrkandet om sänkning till 500 kronor. Jag tror, att att vännerna deraf åtminstone i riksdagen äro mycket få.

Vidare anser jag, att Riksdagen bör uttala, att den icke kan vara med om den så kallade allmänna rösträtten. Sedan denna fråga här sista gången debatterades, har förtroendet till den allmänna rösträtten säkerligen icke vuxit inom den svenska riksdagen. För den bedrifves visserligen en liflig agitation och den kommer säkerligen att fortfarande drifvas, så vida det icke äfven i Sverige sker en återgång i ifvern för denna sak. Man skulle kunna tänka sig möjligheten häraf så småningom äfven här, ty det kan icke förnekas, att i Europa i allmänhet entusiasmen för allmänna rösträtten på senare tiden på märkligt sätt afsvanat. Der man har den, är man visst icke alltid belåten med den, fastän man icke kan göra sig fri från den. Säkert är, att en motrörelse mot den allmänna rösträtten gjort sig gällande, och det är icke underligt. Jag vill blott säga ett ord mot den allmänna rösträtten.

Den allmänna rösträtten leder med nödvändighet till fåtalsvälde. Det är visst icke så, att det är de många, som då komma att verkligen öfva inflytande, utan den allmänna rösträtten är den säkra basen för det argaste fåtalsvälde. Och hvilka bland de få, som då få den verkliga magten, — ja, vi känna dem, det blir de få, som äro de skickligaste i att framkalla afund, misstänksamhet och missnöje.

Vidare har jag velat gifva anledning till att uttala, att man vill vara med om utsträckning af den allmänna rösträtten under vissa garantier. under sådana garantier, som så vidt möjligt lemna försäkran derom, att de intressen, som konstituera — ett folks organiska lif varda tillgodosedda. Jag har dervid särskildt tänkt på två slags garantier, och jag har i min motion kallat dem klassval och proportionella val.

När jag talat om klassval, har jag tänkt på att klassval finnas af hufvudsakligen två slag. Det ena slaget är sådana, som ske derigenom, att olika klasser af medborgare, som representera olika intressen, hvar för sig välja representanter. Nog äro sådana klassval förnuftiga. Men i vår tid är det väl så godt som ingen förhoppning att få dem antagna. En annan form af klassval är mycket enklare. Det är sådana, som grunda sig på en graderad röstskala. Val efter graderad röstskala äro icke blott ganska enkla och förståeliga, utan de äro också i hög grad öfverensstämmande med grundtanken för vår närvarande representation. Om man, såsom man ofta gör, ställer upp såsom den första satsen i den allmänna rösträttens diskussion: ingen beskattning utan politisk rösträtt, så är deraf att draga en ganska enkel konsekvens: »I samma mån som högre beskattning, mera utvidgad rösträtt!» Ingen skall kunna neka till, att denna konsekvens ganska väl sammanhänger med den uppställda utgångspunkten, icke heller att den innebär en ganska stark garanti och att åtminstone frågan derom är värd att undersökas. Man har så mycket mera anledning att tänka på denna sak och undersöka frågan härom som vi sett att i ett annat land, Belgien, nyss antagits en sådan form för val, »flerröstsystemet», såsom det kallas.

Om proportionella val har så mycket talats och skrivits på senare tiden, att jag hvarken behöfver eller vill nu närmare redogöra för detta system. Jag vill blott fästa uppmärksamheten på, att talet om proportionella val lyckats samla kring sig så mycket intresse, att säkerligen icke någon detalj i nu föreliggande ärende kunnat samla så mycket intresse. Detta bevisar, att det är värdt att få en noggrann och allsidig undersökning om detta sätt för val, hvilket med allt skäl af många anses såsom det rättvisaste sättet för utöfvandet af politisk rösträtt. Jag har därför dristat mig föreslå, att man skulle hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om utredning af denna fråga och särskildt om frågan angående klassval och proportionella val.

Sedan motionen framkommit har situationen i någon mån ändrats derigenom, att regeringen på en till densamma stäld in-

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.*

(Forts.)

terpellation i Andra Kammaren tillkännagifvit, att en utredning af till rösträttsfrågan hörande spörsmål är under arbete, och det är just till detta regeringens uttalande, konstitutionsutskottet hänvisat i sitt korta utlåtande och hvarpå utskottet stöder sitt afstyrkande. Hade icke det uttalandet skett, hade säkerligen icke konstitutionsutskottets utlåtande framkommit i en form, som skulle kunna tolkas, som om i utskottet icke funnits något understöd för de af mig uttalade tankarne. Om nu min motion afslås, så skall icke jag och -- hvad som är viktigare -- icke regeringen deri se ett uttryck för att den Första Kammaren icke anser, att den undersökning, som regeringen företager, icke bör omfatta frågan om tillämpning af graderad röstskala och proportionella val. Men kraftigare än att på det sättet låta till regeringen komma kammarens uppfattning -- om nu kammaren har samma uppfattning som jag -- vore, att dock verkligen kammaren beslöte att ingå till Kongl. Maj:t med en anhållan derom, att vid den undersökning, som pågår, också frågan om graderad röstskala och proportionella val måtte blifva undersökt.

Jag skall därför taga mig friheten att yrka, att kammaren ville besluta att i underdänig skrifvelse anhålla, att vid undersökningen angående den politiska rösträtts utsträckning Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida icke val efter en graderad röstskala eller proportionella val böra komma till användning vid en mera utsträckt rösträtt.

Friherre Klinckowström: Jag har med mycken uppmärksamhet genomläst konstitutionsutskottets föreliggande betänkande och kan icke underlåta att beklaga, att konstitutionsutskottet ansett, att Riksdagen skall vara belåten med det svar, som af utskottet afgifvits å de väckta motionerna. Jag anser detta svar utgöra ett fattigdomsbevis såväl för konstitutionsutskottets goda vilja som för dess förmåga att behandla frågan, och detta är ganska beklagligt.

Under den långa tid, jag varit ledamot af denna kammare, har jag åtskilliga gånger behandlat denna fråga, bland annat vid 1885 års riksdag, då jag väckte en motion angående valrätt och valbarhet till riksdagsman, och vidare har jag i den motion angående arbetarefrågan, som jag väckte vid föregående års lagtima riksdag, äfven berört den föreliggande frågan, emedan det icke kan förnekas, att rösträtts utvidgning utgör ett af önskningsmålen för arbetarne i alla länder. Jag kan dock icke vara med om den åsigt, som gifvit sig till känna i den reservation, som åtföljer utskottets betänkande, därför att denna reservation såväl som den åsigt, som nu är den gällande rörande valbarheten till riksdagsman, utgår från en falsk grund. De af reservanterna föreslagna likasom de nuvarande bestämmelserna gå bland annat ut derpå, att den valberättigade skall ega fastighet af ett visst taxeringsvärde. Man skall dock vara bra okunnig om de finansiella förhållandena i landet, om man icke vet, att -- något som nära nog hvarje dag i de allmänna tidningarne bekräftas -- det att ega en fastighet med

ett visst taxeringsvärde och det att ega en förmögenhet till samma belopp är två himmelsvidt skilda saker. Af de senaste statistiska uppgifterna finner man, att all bevillningsskyldig fast egendom i landet var taxerad till 3,661,000,000 kronor, men samtidigt utgjorde den intecknade gälden ett belopp af 1,619,000,000 kronor. Således se vi häraf, att öfver hufvud taget i hela landet all fastighet är intecknad nära nog till halfva taxeringsvärdet. Se vi emellertid på de exekutiva auktioner, som ske öfverallt i landet, vare sig på jordbruksfastighet eller stadsfastighet, finna vi, att det intecknade beloppet ofta är lika högt, ja, stundom högre än taxeringsvärdet å den fastighet, som säljes. Ofta förlora inteckningshafvarne vid dessa auktioner hela värdet af sina inteckningar. Man finner således, att det är rent af en illusion att blott tala om en fastighets taxeringsvärde, utan man borde ovilkorligen tillägga, att det skall vara den ointecknade delen deraf. Utan ett sådant tillägg kunna tiggare och hvad folk som helst sitta både i denna och i den Andra Kammaren, och att sådant kan ske, derpå hafva vi sett mångfaldiga bevis. Det är eget nog att fästa valrätt och valbarhet vid penningen, det är, såsom många gånger yttrats i denna kammare, så att säga, en dans kring guldkalven, och detta en dans, som är helt och hållet illusorisk, på sätt jag nyss visat genom förhållandet med fastigheternas taxeringsvärde.

Jag har i den af mig väckta motion, jag nyss särskildt nämnde, angifvit andra och bättre grunder för valrätt och valbarhet än de hittills gällande, och jag tror icke, att någon kan bestrida det rigtiga i mina sålunda uttalade åsigter. Jag anser, att man bör uppställa sådana grunder för den allmänna rösträtten, beträffande såväl valrätt som valbarhet, att man får de bästa, skickligaste, oförvitligaste, ekonomiskt och moraliskt oberoende samt fosterlandsälskande män att utföra det högsta medborgerliga förtroendeuppdraget, det att utföra det svenska folkets talan, och icke sådana, som egentligen icke hafva andra kvalifikationer än en viss ålder och en fiktiv förmögenhet. Då förmögenheten icke är reel, är det således blott åldern, som gör personer kompetenta att erhålla det högsta medborgerliga förtroendet.

Jag anser således, att man nu befinner sig på en oriktig väg, och herrarne skola snart finna, att man nödgas öfvergifva denna väg och inslä på en bättre och riktigare.

Man säger nu, att det brådskar icke att uttala sig i denna fråga, mycket mindre att göra något för att tillmötesgå den stora massan af svenska folket, hvilken ännu står utanför både valrätt och valbarhet. Jag tror dock, att de herrar, som hysa denna konservativa åsigt, mycket missräkna sig. De senaste händelserna i Belgien hafva till fullo visat, hur farligt det är att beträda en sådan väg, och om man ändock till följd af påtryckningar från de oberättigades sida måste i elfte stunden besluta sig för en förändring, såsom det skett i Belgien, så kan ofta ett sådant framtvunget beslut blifva origtigt, och man kommer att gå längre än man annars under fredliga och lugna förhållanden behöft.

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.*

(Forts.)

Då jag icke kan förena mig om vare sig konstitutionsutskottets förslag eller den reservation, som åtföljer utskottets betänkande, tror jag det enda möjliga vara, att under diskussionen Riksdagens båda kamrar dock ville uttala sig i denna fråga. Det lider väl intet tvifvel, att, då Kongl. Maj:ts regering enligt hans excellens herr statsministerns förklaring i Andra Kammaren är sysselsatt med en utredning af rösträttsfrågan, det för regeringen skall vara önskligt, att Riksdagen såsom sådan uttalar sin mening i frågan. På grund häraf anser jag ock, att konstitutionsutskottet bort, såsom jag vågar påstå varit dess pligt, uttala en bestämd mening och icke försöka, genom att enbart stödja sig på den blifvande utredningen, att slippa yttra sig i denna fråga, hvilken dock är en af de viktigaste framtidsfrågor och föreligger i alla land.

Jag har icke något yrkande att framställa, men jag har ansett det vara min pligt att uttala min åsigt i detta ämne.

Herr Casparsson: Till en början skall jag tillåta mig en liten anmärkning mot det uttryckssätt, som utskottet begagnar. Utskottet talar upprepade gånger om »regeringen». »Regeringen har tagit i öfvervägande», »undersökningar, som på regeringens föranstaltande komma att verkställas» o. s. v. Jag håller emellertid före — och jag tror, att jag deri har stöd i grundlagen — att här i Sverige finnes icke någon laglig regering utom Konungen i statsrådet eller den tillförordnade regering, hvarom stadgas i 39, 42, 43 och 91 §§ regeringsformen. Denna fråga har, såvidt jag kan fatta, icke förekommit inför Konungen i statsrådet. Hans excellens herr statsministern sade också uttryckligen, då han besvarade en interpellation i detta ämne i Andra Kammaren: »Vid sådant förhållande har statsrådet ej ansett skäl att redan nu föreslå Konungen att låta vidtaga några undersökningar.» Han nämnde också, att frågan bland statsrådets medlemmar blifvit föremål för allvarliga öfverläggningar, men jag föreställer mig dock, att den icke upptagits till behandling hvarken af den tillförordnade regering, som fans i somras, eller den, som nu finnes. Man kan möjligen säga, att denna anmärkning rör en småsak, men när orden skola vara uttryck för tanken, anser jag, att orden ock böra riktigt återgifva tanken, och med det uttryckssätt, utskottet användt, skulle lätt den tanken kunna insmyga sig, att »regeringen» vore liktydigt med statsrådsberedningen, ett åskådningssätt, som icke har stöd i grundlagens vare sig ordalag eller anda, och ej heller i det svenska folkets föreställningssätt.

Jag ber nu att få öfvergå till den reservation, som är afgifven af de tio ledamöterna i konstitutionsutskottet från Andra Kammaren. Jag anser det nemligen vara ganska betydelsefullt, att alla ledamöterna från Andra Kammaren förenat sig om ett gemensamt förslag. Dessa reservanter anse, att utskottet »bort tillstyrka Riksdagen att till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga» det förslag, som är i reservationen intaget och hvilket är baserat på det så kallade 500-kronors-strecket.

Den första frågan är enligt mitt förmenande här den, huruvida en sådan rösträttsutsträckning är behöfelig eller, såsom grundlagen kallar det, »högst nödig eller nyttig». Vill man komma till den allmänna rösträtten, då tror jag, att en sådan utsträckning, som den reservanterna föreslagit, kan vara ett lämpligt mellanstadium, men vill man icke komma derhän, vill man fortfarande stå på grunden af en begränsad rösträtt, tror jag icke, att en sådan utsträckning af rösträtten har skäl för sig. För närvarande utgör antalet röst- och valberättigade i Sverige 60 per 1,000 af invånareantalet, men om man tillägger antalet af de personer, som icke erlagt sina kommunalutskylder — att de icke erlagt dessa är naturligtvis deras eget fel — men som skulle hafva haft rösträtt, om de fullgjort sina kommunala skyldigheter, då uppgår, enligt den undersökning, som skedde 1885—86, antalet röstberättigade till 66 per 1,000 invånare.

Huru förhåller det sig i öfriga länder, som hafva begränsad rösträtt? Här har nämnts om *Belgien*. Vi veta, att det der i dessa dagar skett en förändring, men der har hitintills valmännens antal icke utgjort mer än 22 per mille. I *Norge* utgjorde valmännen 1885 62 per mille. 1888 uppgingo de till 65 per mille, och vid sista valet utgjorde de 69 per mille, således ungefär samma förhållande som i Sverige. Orsaken till den starka tillökning, som skett från 1885 till 1891, vet jag icke bestämdt, men jag föreställer mig, att möjligen myrmansinstitutionen kunnat hafva någon inverkan på den starka stegringen. Dock är jag icke fullt säker på, om denna min uppfattning är riktig. I *Holland* utgjorde valmännen för 5 år sedan 29 per mille. För närvarande efter de nya konstitutionella grunder, som der äro antagna, uppgå valmännen till 290,000, hvilket utgör 60 per mille. I *Ungern* uppgå valmännen till 821,241 eller 47 valmän per mille. I *Österrike* utgjorde valmännen 1883 — det sista år, för hvilket jag lyckats erhålla någon uppgift — 73 per mille, och i Spanien utgjorde de 1879 — det sista år, för hvilket jag lyckats att derifrån erhålla uppgift — 55 per mille. Man ser således häraf, att med afseende på valmännens antal Sverige godt kan mäta sig med flertalet af de länder, som hafva begränsad rösträtt. I *Italien* utgjorde valmännen, enligt uppgifter för fem år sedan, 85 per mille. Sedan har det stigit till 96, och är för närvarande 99. Men det är att märka, att i Italien fordras för valrätt en årlig skatt till staten af 14 kronor 25 öre, hvarjemte ledamöterna i Andra Kammaran icke åtnjuta arfvode. Jag tror således icke, att man med skäl kan påstå, att valförhållandena här i Sverige äro sämre eller ofördelaktigare än i flertalet andra länder, som hafva begränsad rösträtt.

Jag skall nu bedja att något litet få beröra de verkningar, som ett genomförande af reservanternas förslag skulle medföra, och skall jag dervid begagna de statistiska utredningar, som skedde 1885—1886, och som afgäfvos till Kongl. Maj:t i mars 1887. Jag tror, att man i allmänhet för litet beaktat dessa utredningar. De äro uppgjorda i full öfverensstämmelse med det förslag, som reser-

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaran.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.
(Forts.)*

vanterna framställt. Enligt detta förslag skulle de valberättigades antal ökas med 58,4 %. Men det beror mycket på fördelningen inom de olika valkretsarna.

Jag har i detta hänseende uppgjort några sifferberäkningar. Gar jag då först till städerna, skulle i 8 städer de nuvarande valmännens antal ökas med öfver 100 %, nemligen i Gefle med 198,1 %, i Söderhamn med 174,1 %, Upsala med 165,9 %, Landskrona med 146,9 %, Norrköping med 137 %, Malmö med 132,6 %, Eskilstuna—Strengnäs med 126,3 % och Södertelge m. fl. städer 100,5 %. Hvad vill detta säga, att valmännens antal skulle ökas med öfver 100 %? Det vill säga, att de, som skatta för en inkomst mellan 500 och 800 kronor, eller som ega fastighet af mellan 500 och 1,000 kronors värde, kunna, om de hålla i hop, dominera hela valet. I 4 städer eller stadsvalkretsar skulle antalet valmän komma att ökas med mellan 80 och 90 %. I 8 stadsvalkretsar skulle valmännens antal ökas med mellan 70 och 80 %. I 6 stadsvalkretsar skulle valmännens antal ökas med mellan 60 och 70 % och i 6 stadsvalkretsar med mellan 50 och 60 %. Alltså, af 41 städer eller stadsvalkretsar skulle valmännens antal i 32 komma att ökas med öfver 50 %, och en sådan tillökning är i sig sjelf mycket beaktansvärd, och jag är fullt öfvertygad, att med en skicklig ledning äfven af denna med 50 å 90 % ökade valmanscorps skulle snart den politiska magten helt och hållet öfvergå i deras händer. De städer, som skulle få en tillökning af under 50 %, äro storstäderna Stockholm och Göteborg, samt Jönköping, Kalmar och Lund och stadsvalkretsarna Vexjö—Oscarshamn, Visby—Borgholm, Laholm m. fl. och Mariestad m. fl.; således blott 9 städer, der antalet valmän skulle ökas med mindre 50 %. Hvad beträffar Stockholm och Göteborg förmodar jag, att orsaken dertill är den, att lefnadskostnaderna i dessa städer äro så höga, att de allra flesta, som äro bevilnings-taxerade, hafva en inkomst, som uppgår till 800 kronor.

Å landsbygden åter skulle i 10 domsagor valmännens antal ökas med öfver 100 %, i 12 domsagor med 90—100 %, i 15 domsagor med 80—90 %, i 18 domsagor med 70—80 %, i 15 domsagor med 60—70 %, i 14 domsagor med 50—60 % samt i 61 domsagor med under 50 %.

I de vid nämnda undersöknings uppgörande befintliga 41 städer eller stadsvalkretsar och 145 domsagor skulle således — under förutsättning, att de röstberättigade fullgöra sina kommunala förpligtelser — valmännens antal komma att ökas med öfver 100 % i 18 valkretsar, med öfver 50 % i 98 och med mindre än 50 % i 70 valkretsar; en ökning, som tvifvelsutan skulle väsentligen förändra Andra Kammarens sammansättning.

Vill man nu se hvad för yrkesgrupper skulle komma i åtnjutande af ökad politiskt inflytande, och hvilka som skulle komma att få minskning, visar det sig af en bilaga, som är bifogad konstitutionsutskottets utlåtande 1888, att bland dem, som skulle komma att få en relativ minskning, äro civile, kommunale och dylika *tjenstemän*, d. v. s. alla statens och kommunens embets- och

tjenstemän. Deremot skulle ökadt politiskt inflytande erhållas af civile, kommunale och dylika *betjente*. Minskning skulle ske för gruppen *officerare*, men ökning ske för gruppen *underofficerare och manskap*. Minskning skulle ske för gruppen *handlande, affärsmän*, men ökning för gruppen *handverkare och dylika*. Minskning i politisk magt skulle komma att ega rum för *sjökaptener, styrmän* och ökning för *sjömän, fiskare*. Minskning skulle inträda för *fabriks- och bruksegare*, ökning för *fabriks- och handverksarbetare*, minskning skulle ega rum för yrkesgruppen: *lärare, läkare och dylika*, d. v. s. idkare af vetenskap och konst, men ökning deremot för gruppen: *enskildes och bolags tjenare*, och för öfrigt skulle *prester, folkskolelärare, klockare, gods- och hemmansegare* erhålla minskning i sitt politiska inflytande, men *öfriga arbetare, arrendatorer, landbruksinspektorer och dylika, räntetagare och husegare* erhålla ökning. Hvad som menas med *räntetagare* och *husegare* förklaras genom ett tillägg, som visar, att denna grupp icke innefattar embetsmän eller betjente, som, med eller utan pension, tagit afsked från sin tjänst, men deremot *födörädstagare* och *undantagsmän* å landsbygden, *studerande, förvaltare, bokhållare* och andra sådana personer, som varit anställda i bolags eller enskildes tjänst, men derifrån tagit afsked. Det är således de grupper, som representera bildningen, förmögenheten och den fasta, oberoende samhällsställningen, som skulle få ett minskadt inflytande, och de lösa, sammanflytande lagren i samhället skulle erhålla ökadt inflytande.

Nu vill jag fråga: var det för att komma till *detta* resultat, som ridderskapet och adeln och presterskapet afsade sig sina privilegier? Var det för att komma till *detta* resultat, som borgarståndet nästan enhälligt och bondeståndet enhälligt antogo nu gällande riksdagsordning? Jag tror, att denna fråga icke kan annat än nekande besvaras. Om denna ändring skulle komma till stånd, om Andra Kammaren skulle blifva så sammansatt, som reservanterna tänkt sig nu, tror man då icke, att man snart skulle komma till allmän rösträtt. Tror man, att denna Andra Kammare då skulle kunna ega motståndskraft mot införande af allmän rösträtt, och tror man, att Första Kammaren då skulle kunna för sin del motstå densamma? Nej, det kunde inträffa, ty Andra Kammaren hade då magten i sin hand att när som helst kunna sätta statskeppet på grund för att genomdrifva sin vilja och inför en sådan eventualitet kunde det hända, att Första Kammaren funne omständigheterna kräfvat att gifva med sig. Det är en allmän erfarenhet att ju mer rösträtten utsträcker, desto lägre sjunker representationen. En engelsk historiker och tänkare yttrade dessa ord: »det är de vulgära, sjelfviska, små äregirigheterna, eländig advokatslughet, som skall fria till den allmänna rösträtten; ädlare andar skola naturligen hålla sig tillbaka under den usla kampen om magten. Och att regeras af låga själar är icke blott en olycka, det är en förbannelse. Jag tror icke att vi behöfva kasta blicken långt omkring oss för att fatta, att det för ett land är en olycka

Ifrågasatt utsträckning af rätten att välja riksdagsmän i Andra Kammaren.
(Forts.)

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.*

(Forts.)

och förbannelse att regeras af »låga själar». Och huru förhåller det sig med den allmänna rösträttens förlofvade land, Amerika? Har icke der korrupsjonen gripit omkring sig, så att det är nästan förgäfvets att sätta en dam deremot, och benämningen »politician» som borde vara en hederstitel, har blifvit ett smädeord.

Huru förhåller det sig i Frankrike med dess parlamentariska skandaler och permanenta ministerkriser? Huru förhåller det sig i vårt grannland Danmark? Huru är det i Tyskland? Äfven der har man fått blicken öppen för de konsekvenser, som den allmänna rösträtten medfört och kommer att medföra. Jag kan icke underlåta att till kammarens protokoll bifoga några yttranden, som stått att läsa i tyska tidningar, och som återgifvits af svenska. Det ena yttrandet är ur *National-Zeitung* och lyder så:

»De demagogiske talarnes språk blifver ständigt gröfre och späckas alltmera med väldiga, upphetsande slagord; begreppen om heder och anständighet förvirras. Skilnaden mellan lögn och sanning, ed och mened, utplånas och flyter ut i det obestämda. — — — De folkmassor, hvilka tilljubla dylika män, hafva ingen aning om, att de dragas vid näsan af charlataner och af äregiriga spekulanter. De följa blindt hvar och en, som talar deras språk, som smickrar deras lidelser, som öfverbjuder deras grofhet. — — — I mer än tjugu år hafva de politiska och ekonomiska förhållandena i förening medverkat till att upplösa de moraliska begreppen och sederna. Allestädes klagas öfver den parlamentariska nivåns sänkning. De bildade klasserna kunna aldrig helt och hållet frikännas från skuld, der de lägre folkklasserna blifva allt mera råa och vilda. I Tyskland införde man utan förberedelser den allmänna och hemliga rösträtten. Blott få anade 1867 följderna af denna åtgärd. Icke bildning, icke rikedom, icke befäging, utan antalet har blifvit den i staten rådande magten». —

Hvad vill det säga, att *antalet* blir rådande? Jo, det är den råa kraften, den råa massan. Liknande uttalanden förekomma i *Kölnische Zeitung*. Tidningen säger:

»Saken är, att vi stå vid begynnelsen af en utveckling, som skall leda till en plebejisk ombildning af Riksdagen. Den känslan är allmän, att efter de nya valen plebejska kandidater skola uppträda i alla vinklar och vrår. De skola dussinvis uppstå ur de klerikala, antisemitiska, radikala, reaktionära och socialdemokratiska träskan, och då Eugen Richter förklarar, att den allmänna rösträtten skall vara i stånd till att hela de skador, som måste uppstå, så är detta blott en tom fras. Man förfalskar sanningen, då man påstår, att detta valsistem allena bringar stämningar, som redan finnas och sträfva att nå ytan, fram i dagens ljus; nej, denna rösträtt frestar i hög grad partierna till att upphetsa de sämsta lidelserna hos folket under deras strid för att besegra hvarandra, och den frambringar de catilinariska existenser, som tolka dessa lidelser. — — — Måhända skall en vacker dag en väldig explosion af det nationella samvetet eller en orkanartad storm, framkallad af allmän harm, bortsopa den allmänna röst-

rätten, som hotar den tyska folkfriheten, i det den gör det parlamentariska lifvet löjligt».

Det är den erfarenhet, hvartill man kommit genom den senaste tidens tilldragelser. För min del får jag säga, att jag aldrig har kunnat fatta den räddhågans anda, som under namn af »politisk klokhet» börjat göra sig allt mer gällande. När det var fråga om grundskatterna — jag talar nu icke om deras utjemnande och reglerande, hvilket jag för min del alltid förordat, utan om deras bortstrykande såsom *skatteform* — sade man: det är icke värdt, att man håller emot; de taga dem i alla fall. Och då det är fråga om utsträckt rösträtt, säger man: ja, vi veta icke *hvad* vi skola göra, men *något* måste vi göra. Och om den uppfattningen fortfarande får göra sig gällande, när det en gång kan blifva fråga om vår politiska frihet och sjelfständighet, skall man, lifvad af samma anda, utan tvifvel säga: hvad är det värdt, att vi försvara oss; man tager oss i alla fall.

Jag har ansett den politiska klokheten ligga deri, att man gör, hvad man anser vara rätt och för landet nyttigt, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Grefve Douglas: I anledning af förslaget om skrifvelse till Kongl. Maj:t ber jag att såsom min åsigt få uttala, att en sådan skrifvelse alldeles icke tyckes mig strida mot den ståndpunkt, som utskottet antagit i motiveringen i sitt utlåtande.

Då, enligt hvad jag kan förstå, Första kammaren aldrig kommer att gå in på en sänkning af strecket utan att ett så viktigt steg, som skulle i så hög grad förändra Andra Kammarens utseende, äfven samtidigt åtföljdes af lagförslag, egnade att fortfarande trygga samhällets lugna utveckling, anser jag tvärtom helt naturligt, att Första Kammaren uttalar sig angående de åtgärder, hvilka efter dess förmenande i främsta rummet borde komma i fråga att föreslås, för den händelse regeringen skulle vilja framträda med förslag om utvidgningen af rösträtten. Att bland dessa åtgärder en lag, afseende att höja åldern för utöfvande af valrätten till Andra Kammaren, skulle hafva de bästa skäl för sig, det är åtminstone min åsigt, och jag saknar ett sådant uttalande i skrifvelseförslaget. Det föreligger ju visserligen icke och kan icke föreligga något statistiskt material i detta afseende, men jag tror, att allmänna erfarenheten ådagalagt, att intresset för politiska val är ganska ringa vid en ålder af några och tjugu år, och kanske har man icke heller den sjelfständighet i omdömet, som behöfves för att bedöma olika kandidaters lämplighet. Att valagitationen kan i någon mån öka det politiska intresset, tror jag visserligen, men i samma mån torde också sjelfständigheten i omdöme minskas. En sådan lag behöfde ju icke beröfva någon, som eger rösträtt, densamma, utan den kunde ju tänkas inträda successivt. Men äfven i afseende å så kallade proportionella val tror jag, att en skrifvelse till Kongl. Maj:t i detta ämne skulle framhålla just den form, som efter mitt förmenande på enklaste och lämpligaste

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.*

(Forts.)

Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.

(Forts.)

sättet söker trygga minoritetens rätt att äfven få blifva representerad.

Jag behöfver icke ingå i någon närmare redogörelse för detta valsätt. Jag ber bara att få uttala, att en sammanslagning af flera valkretsar till en är en nödvändig följd af en sådan lag, men torde icke utgöra något oöfverstigit hinder för en sådan reform. Jag medgifver villigt, att hvad som tilldragit sig under sista året i afseende å rösträtten icke är egnadt att uppmuntra till att föreslå utvidgningen af densamma, men hvad nu den allmänna rösträtten angår, tror jag dock, att den enkla sanningen härvidlag småningom börjar träda fram. Den har visat sig hos alla stora kulturstater, som pröfvat på den, och derför torde det kanske icke vara för sangviniskt att antaga, att denna sanning småningom om ett år eller par äfven kommer att framtränga till oss. Denna sanning säger oss, att öfverallt, der allmänna rösträtten varit införd, har den haft samma följder, nemligen att sänka folkrepresentationens moraliska nivå, att diskreditera parlamentarismen i den bildade allmänhetens ögon och att på grund deraf i stort sedt utgöra början af slutet på all parlamentarisk representation. Det är detta förhållande och uteslutande detta förhållande, som åstadkommit i de stora kulturstaterna, att den bättre delen af nationen mer och mer börjat draga sig för att delta i det politiska lifvet och lemna fältet öppet för ytterlighetspartierna och yrkespolitici lika väl på den högra som venstra flygeln.

I motsats till den ärade talaren på uplandsbänken tror jag icke, att en skrifvelse i här angifvet syfte skulle vara ett steg till allmän rösträtt, icke ens ett indirekt sådant. Trodde jag det, skulle jag bestämdt motsätta mig densamma. Men hur deciderad motståndare jag än är till allmän rösträtt, kan jag dock icke finna annat, än att den föreslagna åtgärden afser att på grund af vunnen trettioårig erfarenhet förbereda vissa modifikation och ändringar i nu gällande valbestämmelser till Andra Kammaren, och som skrifvelseförslaget i detta afseende snarare förefaller mig nyttigt och gagneligt än skadligt, ber jag, herr talman, få tillkännagifva, att jag gerna instämmer i det syfte, som skrifvelsen afser.

Herr Nyström: Det skulle kunna hända, om nu ingenting vidare säges i saken och kammaren går in på den af herr Billing föreslagna skrifvelsen, att regeringen — jag begagnar fortfarande detta uttryck såsom godt och betecknande — skulle få den föreställningen, att Första Kammaren bestämde sig för att i alla händelser någonting nu *skall* göras, kanske till och med gå så långt att tyda en sådan skrifvelse derhän, att kammaren skulle hafva uttalat sig för att just detta 500-kronorstreck nu skulle antagas, naturligtvis under förutsättning af en hel rad garantier och vilkor. Men de som icke anse, att stämningen inom kammaren är sådan, de som icke anse, att kammaren hvarken *har* sagt eller *kommer* att säga, att den nu vill hafva något steg uttaget i den angifna riktningen, och som särskildt anse, att kammaren alls icke vill hafva detta

500-kronorstrecket vare sig med eller utan garantier — de hafva ingen anledning att vara med om en sådan skrifvelse, men full anledning att antaga konstitutionsutskottets förslag, sådant som det nu står. Den, som icke vill förorda en sak, synes ej hafva anledning att upptaga frågan, huru denna sak skulle kunna förverkligas. Han har kanske tvärtom skäl att afhålla sig från hvad som skulle kunna tydas såsom en påtryckning. Jag för min del kan icke vara med om detta skrifvelseförslag, ty jag håller före, att konstitutionsutskottet säger just det — hvarken mer eller mindre — som kammaren vill säga. Det vore alldeles origtigt att tyda den förhandling, som nu här pågår, så, att kammaren derigenom skulle uttala sig för detta 500-kronors-streck, ty — jag upprepar det, och det var äfven hufvudskälet, hvarför detta föll i konstitutionsutskottet — *det är en åtgärd, som alls icke hjälper*. Detta är länge sedan påpekadt. Man tror — och detta ligger till grund för deras mening, som motvilligt gå med härpå, men som dock gå med — man tror, att man härigenom köper sig fred; men man köper sig icke någon fred, ingenting annat än fortsatt agitation. Hafva vi icke hört från »folkriksdagen» och från andra i detta afseende kompetenta auktoriteter, huru man på dessa håll med förakt kastat från sig presenten af ett 500-kronors-streck. Man vill ingenting annat hafva än allmän rösträtt. Och man må alltså icke inbilla sig, att man genom en dylik utvidgning af rösträtten stäfjar ropet på allmän rösträtt. Mig synes, herr talman, detta oupphörligt upprepade talet, att »något måste göras» och att af detta föga hållbara skäl 500-kronors-strecket bör antagas, erinra om en föreskrift, som förr i tiden — naturligtvis icke nu — förekom i läkarekonstens praxis. Der sades — liksom nu om 500-kronors-strecket — »något måste göras», något måste patienten taga in, antingen man vet hvad han har för fel eller icke, antingen det hjälper eller icke», på det att det må synas, som om man gjort något». Så lydde den, ursprungligen latinska, formeln. Men medlet botar icke, utan har ingen annan inverkan än möjligen den att reta aptiten. På samma sätt här. Rörelsen vill icke veta af *några* streck. Det torde därför vara befogadt att i det följande undanskjuta öfvergångsstadiet, femhundra-kronors-strecket, och hålla sig till frågans verkliga innebörd, den allmänna rösträtten.

Jag måste hålla med herr Casparsson att det ligger en viss grad af feighet i talet om att rörelsen i denna riktning är så stark, att man måste gifva vika; att ropet är så högljudt, att man — med protest i sin inre öfvertygelse — måste ropa med. Jag tager mig friheten att påminna herrarne om ett latinskt kraftord, att det är mannapligt att stå emot, »ardor civium prava jumentum», det vill säga att stå emot nitälskan eller agitation, såsom det nu skulle kallas, hos medborgare, som kräfva det vrängt är. Detta är en hänvisning till dem, som vilja tjena samhället på det rätta sättet. Och Första Kammaren bör i detta fall påminna sig hvad konstitutionsutskottet 1809 sade om en lagstiftande magt, som skulle vara »visligt trög till verkning men fast och stark till motstånd».

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.*

(Forts.)

Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.

(Forts.)

Denna varning torde ej vara utan tillämplighet i ett läge sådant som det nuvarande. Om den så mycket omtalade agitationen, hvilken, såsom förut blifvit sagdt, går ut på att uttrötta, men visserligen ej öfvertyga det konservativa motståndet, måste jag säga, att jag har lika litet nu som förr kunnat förvissa mig om att den är rätt naturlig, att den har verklig rot i folkmedvetandet.

Förfarandet påminner, mine herrar, ovilkorligt om quacksalvarne, hvilka gå omkring och fråga menniskorna, om de ej kunna på något sätt känna sig sjuka, och när de sedan — lätt nog i många fall — lyckats framkalla eller suggerera ett sådant illamående, stå mycket villiga och färdiga att bota den nyskapade sjukdomen med medel af egen tillverkning — dervid helt visst i främsta rummet tänkande på läkarearfvodet. På tal om agitationen — som i och för sig aldrig kan utgöra ett argument — får man icke glömma den så otaligt många gånger och alltid med framgång använda bilden om strömmen, som icke får uppdämmas så, att den stiger öfver sina bräddar eller genombryter damverket och försar fram som en förhärjande störtflod, utan i stället måste i tid afledas och oskadliggöras. Bilden är god med sina två möjligheter, den ena afskräckande och den andra tilltalande, men ännu något annat kan inträffa. Tänk, om flödet sinar och faran utan vidare åtgärd försvinner. Det ser verkligen ut, som om något sådant nu skulle inträffa, och det vore icke första gången i mensklighetens historia som dylika rörelser, om hvilka det oafåtligt profeterats att de voro utvecklingskraft, hvilkas tillväxt af intet skulle kunna hejdas, sedan gått tillbaka och lemnat ganska ringa spår efter sig. Det har redan af några talare framhållits, att en motströmning mot den allmänna rösträttens framfart börjar förspörjas på många håll. När det gäller *importerade* politiska idéer, kommer vårt land gerna något på efterkälken, och det skulle därför ej förvåna oss, om vi ännu sträfvade i uppförsbacken, medan det på andra håll börjat gå utföre med denna rörelse. Emellertid märkas ju äfven hos oss tecken till en förändring, till en återgång.

Det är blott något oväntadt, att denna förändring kommit så snart och såsom det tyckes redan ganska starkt gjort sig gällande. I andra länder måste motströmningen nu vara mycket stark; säkert är att kritiken är hård.

Angående Tyskland skulle jag, till det herr Casparsson anförde, ur broschyrer m. m., som varit för konstitutionsutskottet tillgängliga, kunna lägga oändligt mycket mera, som visar, huru till ytterlighet man är missbelåten med den nuvarande ställningen, och både till höger och venster ser sig om efter något sätt att komma ut ur densamma; öfver allt tyckes den allmänna rösträtten der vara föga populär. I Frankrike finner man det hafva gått väl långt, då afskedandet af en arbetare vid strejken i Carmaux betecknas såsom ett »brott mot den allmänna rösträtten» och framkallar svårigheter för regeringen. I Amerika liksom i Frankrike är man föga belåten med karakteren af de representanter, som den allmänna rösträtten skänkt landet, och öfver allt i alla länder lyder omdömet på detta

sätt, — att icke tala om det missnöje, som på andra sidan alstrats af kvinnornas uteslutande, af åldersklasserna m. m.

En auktoritet, L. v. Hirschfeld, anmärker, att genom den allmänna rösträtten gör sig folkmeningen gällande med numeriskmekanisk öfvervigt genom en gruppbildning, men icke en organisk, utan en tillfällig, numerisk ansamling. Från många håll påvisas, att grundformen för denna rösträtts utöfvande kan beskrivas i uttrycket: allt eller intet. Man finner det orimligt, att af 100,000 valberättigade, som utan vidare gradering gå till valurnan, skola 50,001 kunna insätta alla sina kandidater, under det att de 49,999 icke blifva representerade af en enda. Men man går vidare. Man tänker sig, att i den beslutande församling, som representerar den knappa majoriteten af de valberättigade, uppstår en viktig fråga, som söndrar församlingen i två nästan lika stora afdelningar, votering med en rösts majoritet blir afgörande för denna viktiga fråga som alltså framdrifvits af en »majoritet», som representerar endast en obetydlighet mer än *en fjerdedel* af valmännen. Afgörandet tillkommer nemligen i första handen ungefär hälften af valmännen och i sista handen ungefär hälften af dessa segrande valmäns representanter. Detta finner man icke utan skäl betänkligt, och från detta förhållande hemtar oppositionen mot allmänna rösträtten ett af sina vapen.

Man säger vidare: denna reform skulle icke förhjelpa den enskilde till bättre rätt, den skulle komma att verka genom gruppbildningar, genom massrörelser, som egentligen endast befördra ledarens magt och intressen, och erfarenheten talar ej annat språk.

Vidare har man anmärkt, att den enkla numeriska öfvervigten skapar en ställning, som jag äfven finner ytterst karakteristisk; antingen uppkommer missnöje bland dem, som ligga under i denna strid, eller också likgiltighet för allmänna angelägenheter eller slutligen onaturliga allianser, hvilka mer än mycket annat äro utmärkande för systemet. En meningsgrupp, som ensam icke är nog talrik för att göra sig gällande, sluter sig ofta tillsammans med någon annan missnöjd grupp, med hvilken den i öfrigt icke har något gemensamt, hvilken den till och med enligt sina grundsatser borde bekämpa. Men detta är icke något sundt politiskt lif, och likväl är detta endast några af de oändligt många olägenheter, som medfölja den allmänna rösträtten.

Jag vill emellertid icke trötta kammaren med att genomgå alla de anmärkningar, som med växande styrka rigtas mot den allmänna rösträtten. Det är då mer hugnesamt att vända sig till dem, som söka och föreslå hjälpmedel mot dessa olägenheter. Somliga hafva då sökt dem i de proportionella valen och dessa hafva blifvit så vidsträckt undersökta och tillämpade, att man nu har en hel systematik för de olika arterna deraf. Tyskarne (exempelvis Prof. H. Rosin) hafva redan sina indelningar färdiga. Man talar om »empiriska» och »rationella» former, om »artificiella» och naturliga procedurer m. m. Äfven hos oss hafva ju allehanda förslag

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.*

(Forts.)

framkommit för denna frågas lösning. Med ett ord, intresset för saken är i alla länder rätt lifligt.

Vidare hafva till förvåning för hvar och en, som minnes, huru landet låg för tio år sedan, klassvalen åter kommit under diskussion och kräfva uppmärksamhet såsom hjälpmedel mot nyssnämnda olägenheter. Jag vill icke säga, att man på denna väg ännu kommit till någon lösning af problemet, man söker den i olika riktningar, ty från ena hållet ropas på undersökning, i hvad man yrkesklasserna såsom sådana kunna eller böra representeras, och från andra yrkas på att förmögenheten (inkomst, skattebelopp) eller ock bildningen bör läggas till grund för den tilltänkta klassindelningen, och slutligen hafva herrösts system icke blott blifvit diskuterade, utan ett sådant system har ju nyligen blifvit genomfördt i Belgien; man har väl på Nyssens system sökt klistra den allmänna rösträttens etikett, men det finnes väl ingen, som icke tror att denna etikett tills vidare sitter temligen löst. Förutom de proportionella valen och klassvalen, af hvilka, som nämnt, en hel mängd varianter finnas, har man föreslagit andra utvägar, bland andra den att decentralisera statslivet, så att kommunerna skulda öfvertaga en stor del af hvad som annars hör till statsverkets förvaltning, allt för att ävägbringa en förbättring i det nuvarande tillståndet, hvarför man annars icke kunnat föreslå något annat medel än detta omtvistade: utsträckning af den politiska rösträtten. Inom utskottet — och jag tror icke det kan vara någon indiskretion att omtala detta — tvistade man ganska litet om vare sig 500-kronors-strecket eller den allmänna rösträtten, men man hörde deremot med intresse på de förslag till lösning på annat sätt af rösträttsfrågan, hvarom jag nu tillåtit mig att framkasta några antydningar. Hos oss vågar jag äfven påstå, att det icke skulle vara förenadt med några stora olägenheter att utan vidare skulta med förändringar i detta hänseende, ty jag, liksom nog äfven de fleste af herrarne, är öfvertygad, att om icke en familjeförsörjare, en arbetare, för närvarande har denna inkomst af 800 kronor om året, kommer han mycket snart att få den och således utan vidare rycka upp i de valberättigades klass. Jag tillåter mig härom ur den statistiska byråns redogörelse anföra några få siffror. Dränglönerna hafva på den korta tiden från 1865 till 1890 stigit från 117 kronor till 164 och värdet af stat och lön för en dräng från 283 kr. (1865) till 389 kr. (1890) (hvarvid bostad, vedbrand och diverse andra förmåner ej medräknats). Denna stegring af arbetslönerna är i det närmaste konstant, och man skulle alltså med en rätt stor grad af sannolikhet kunna uträkna, när 800-kronors-strecket skall vara uppnådt, och när genom ökning af arbetsvärdet en fullkraftig arbetare utan vidare skall hafva vunnit politisk rösträtt.

Nej, mine herrar, jag vidhåller hvad jag tillåtit mig säga, då jag förut haft ordet i denna fråga, att den progressiva konservatismen är hvad som för oss bör vara bestämmande. Här säger man kanske: hvad är det för motsägelse i sjelfva begreppet? Men

det är icke motsägelse annat än i namnet, ty saken är densamma som det gamla välkända: utveckling på det bestående grund. Jag håller före, att de, som hylla denna åskådning, böra egna hela sin kraft att befordra de sociala problemens lösning och att särskildt i afseende på arbetarefrågan skaffa *reella* fördelar åt arbetarne, och jag skulle önska, herr talman, att vi särskildt vid dessa sträfvanen körde i kapp med de liberala och radikala reformatörerna. endast med den skillnad, att jernvägståget under vår ledning, ehuru med samma starka fart, alltid komme att hålla sig på skenorna, under det att våra motståndare snart skulle leda det ned i groparne och dikena vid sidan af banan.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Annerstedt: Då det, enligt min uppfattning, icke kan förutsättas, att den representationsreform, som 1865 vidtogs, en gång för alla skall hafva afslutat utvecklingen af de politiska förhållandena i vårt land, utan, enligt mitt förmenande, det kan antagas, att den ordning, som då infördes, är mäktig af vidare utveckling, och då jag vidare antager, att det är en fråga, som väl förtjenar undersökning, huruvida icke denna utveckling kan försiggå på sådant sätt, att i analogi med hvad som 1865 egde rum i en följande tid personer, som för närvarande äro uteslutna från deltagande i de politiska angelägenheterna, kunna berättigas att i mer eller mindre utsträckning deri deltaga under sådana former för valrättens utöfning, att landets frihet och sjelfständighet icke genom den nya representationsförändringen sättes i fara, så synes det mig icke kunna anses såsom bevis på feighet, om Första Kammaren i den fråga som föreligger besluter ett sådant uttalande till Kongl. Maj:t, att vid den undersökning, som statsrådets främste man förklarar skall ega rum, Första Kammaren angifver vissa synpunkter, som vid denna undersökning böra tagas under öfvervägande. Det är detta, som den förste talaren, enligt mitt förmenande, i sitt skrifvelseförslag antydt, och jag föreställer mig, att de ledamöter i kammaren, som, utan att genom detta sitt uttalande vilja förbinda sig till att under alla förhållanden antaga vare sig 500-kronors-strecket eller den allmänna rösträtten, ansluta sig till herr Billings förslag, derigenom förklara, att enligt deras åsigt den nuvarande representationen kan utvecklas, och att denna utveckling kan gå i sådan riktning, att flera personer erhålla rätt att deltaga i det politiska lifvet, om utvecklingen kan gifvas sådan form, att någon fara för de politiska förhållandenas lugna utveckling i vårt land icke derigenom åstadkommes. Enligt mitt förmenande är det proportionella valsättet synnerligen egnadt att utgöra en utvecklingsform, genom hvars användande flera valmän skulle kunna deltaga i utseendet af representanter, än hvad nu är fallet, och då, på grund af nutida förhållanden i ett annat land, äfven en undersökning skulle kunna anses lämplig, huruvida införandet af en graderad röstskala under en eller annan form af den allmänna meningen kunde betraktas såsom en efter nuvarande förhållanden af-

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.*

(Forts.)

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
väljariksdags-
män i Andra
Kammaren.*

(Forts.)

passad utveckling af gällande rösträttsbestämmelser, finner jag mig för min del böra instämma i herr Billings förslag, som naturligtvis icke afser att uppräknat alla de vigtiga omständigheter, som böra tagas i betraktande vid en undersökning, utan endast att anföra några af de vigtigaste.

På dessa grunder anhåller jag om bifall till herr Billings yrkande om bifall till den af honom föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t.

Herr Bergius: Då utskottet afstyrkt förevarande motion af det skälet, att en utredning af rösträttsfrågan vore att förvänta från regeringen, har utskottet naturligtvis icke haft anledning att inlåta sig på frågan om de garantier, som böra uppställas för en utvidgning af den politiska rösträtten. Man har nu uttalat sig till förmån för proportionella val och klassval; för min del tror jag, att ingendera af dessa former är lämplig. Att öfvergå till klassval, sedan samfälda val på goda grunder införts, tror jag icke böra komma i fråga, och mot de proportionella valen kan invändas, att deras införande skulle möta stora hinder, då det förutsätter en högst väsentlig ombildning af valkretsarne såväl på landet som i städerna, med undantag af de största. Jag är öfvertygad, att denna ombildning skulle möta ett bestämdt motstånd. Valkretsarne skulle då göras så stora, att åtminstone tre riksdagsmän skulle utses för hvarje valkrets. Att nu besluta en skrifvelse, som förordar något sådant, synes mig icke vara på sin plats, utan anhåller jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr Alin: Utskottet har under diskussionen fått mottaga ganska skarpa anmärkningar från ett par håll. Jag har visserligen icke varit i tillfälle att deltaga i affattningen af utskottets utlåtande, men vill dock genmäla att, om det med afseende på en anmärkning af min högt ärade granne på upplandsbänken torde böra medgifvas, att uttrycket »regeringen» på det första stället är något oegentligt, kan jag dock icke finna, att detta uttryck på de öfriga ställena är olämpligt använt.

Hvad angår den anmärkning, som af den ärade talaren på elfsborgsbänken framställdes, vill jag hänvisa till de utredningar, som konstitutionsutskottet vid föregående tillfällen, då frågan under de sista åren varit före, har lemnat. Att utskottet, då nu underrättelse meddelats, att man har att förvänta en undersökning, som skall komplettera och lemna noggrannare resultat, än den som gjordes på grund af 1885 års förhållanden — en undersökning, som skedde så snart som två år efter tillkomsten af 1883 års bevillningsförordning — nöjt sig med att hänvisa till den bebådade undersökningen och de väntade resultaten, finner jag så naturligt, att det förvånar mig, att någon anmärkning deremot kunnat framställas.

Hvad för öfrigt herr Nyströms anförande beträffar, synes mig hans angrepp mot herr Billings förslag icke alldeles på sin plats.

Jag skulle kunna förstå dessa anmärkningar, om herr Billing föreslagit en skrifvelse med anhållan om en undersökning, men så är alldeles icke förhållandet. Man vet genom ett officiellt meddelande att undersökning pågår eller inom kort kommer att börja, och hvad herr Billing afser är endast att få fram ett uttalande om kammarens önskan att vid denna undersökning *äfven* de synpunkter, som i herr Billings förslag betonats, måtte beaktas. Att detta är något, som man af konservativa hänsyn bör sätta sig emot, kan jag för min del icke finna.

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
välja riksdags-
män i Andra
Kammaren.*

(Forts.)

Herr Törneblad: Jag skall icke länge uppehålla kammarens tid. Då jag står på ungefär samma ståndpunkt som min ärade granne till höger och den förste talaren, skall jag endast tillåta mig att föreslå en modifikation i det af den senare framställda skrifvelseförslaget, så till vida, att efter orden »taga i öfvervägande» inskjutas orden »*bland annat*». Dermed har man tydligt tillkännagifvit, att om ock invändningar kunna göras mot de särskildt framhållna sätten för garantiers åvägbringande, så finnas äfven andra former, som kunna komma i betraktande. Det är visserligen sant, att anmärkningar gjorts och fortfarande göras mot parlamentarismen; det är äfven sant, att den allmänna rösträtten i åtskilliga länder medfört betänkliga faror och vådor, men faktum är för det första, att parlamentarismen i den bemärkelsen af ordet, att representationen måste hafva mycket att säga, existerar, och vidare är också fullkomligt faktiskt, att en rörelse finnes hos oss, som syftar till en utsträckning af den politiska rösträtten. Hvilka dimensioner denna rörelse må hafva haft, lemna jag derhän, men att den fått starkare fart efter härordningsförslagets antagande, torde vara utan tvifvel. Under sådana förhållanden är det icke feghet, utan klokhet att undersöka hvad som bör göras för att få det bästa möjliga af hvad som i alla fall, på grund af faktiska förhållanden, måste komma under öfvervägande.

Jag tillåter mig således yrka bifall till herr Billings skrifvelseförslag med den ändring, hvarom jag nyss hemställt.

Herr Larsson, Liss Olof: Endast ett par ord! Jag vill helt kort tillkännagifva, att jag icke kommer att rösta för skrifvelseförslaget, då redan ett officiellt meddelande föreligger, att Kongl. Maj:t vidtagit åtgärder för att utreda denna fråga. Det kan ej vara lämpligt att i förtid uttala sig om i hvilken riktning frågan skall lösas, ty det lär väl blifva den pågående utredningen, som skall visa oss i hvilken riktning frågan bör lösas.

Jag vill emellertid, då frågan är under utredning, passa på tillfället och uttala min mening angående ett förhållande, som jag hoppas må komma under ompröfning vid fragans utredning hos Kongl. Maj:t. Jag skulle önska att dervid toges under öfvervägande, huruvida icke en landtbo i fråga om val till ledamöter i Andra Kammaren skulle kunna få lika mycket att betyda som en stadsbo. Derifrån bör man, enligt min uppfattning, utgå, då frå-

*Ifrågasatt
utsträckning
af rätten att
väljariksdags-
män i Andra
Kammaren.
(Forts.)*

gan om en reform af rösträtten vid utseende af Andra Kammaren behandlas, ty det är ett orimligt förhållande som nu eger rum. Det fordras nu tre landtbor för att väga upp en stadsbo; det vill säga, om en stadsbo flyttat ut till landet, är han blott $\frac{1}{3}$ så mycket värd, som då han bodde i staden, och då en landtbo flyttar in till stad, blir han i rösträttsafseende 3-dubbelt så mycket värd mot hvad han var förut. Detta är en orimlighet mycket större än det så mycket öfverklagade strecket, öfver hvilket så mycket oväsen föres; besynnerligt nog hör man aldrig dessa rösträttsifrare och agitatorer framhålla detta.

Jag har endast velat framhålla detta, på det att vid den af Kongl. Maj:t förordnade utredningen äfven dessa förhållanden måtte tagas i betraktande.

Herr Billing: Då den formulering af skrifvelsen, som herr Törnebladh föreslagit, till syftet alldeles sammanfaller med den af mig framställda, men fullständigar denna, skall jag bedja att få återtaga detta mitt förslag och yrka bifall till herr Törnebladhs.

Herr Annerstedt: Jag anhåller att få återtaga mitt yrkande och förenar mig med herr Törnebladh.

Friherre Klingspor: Jag anhåller endast att få framhålla min uppfattning, att inom landet något verkligt kraf icke förefinnes på streckets nedsättning. Äfven vill jag uttala, att jag alldeles icke anser en sådan nedsättning för närvarande behöflig eller af förhållandena påkallad, och denna min uppfattning stöder jag dels på egen öfvertygelse och dels på åsigter, som äro allmänna inom den ort, der jag är bosatt, hvarest på ett allmänt möte för några år sedan uttalades, att någon sänkning af strecket icke vore önskvärd. Snarare skulle en höjning af strecket vara i konsekvens med det ändrade penningvärdet. Att tala om ett 500-kronors-streck synes mig vara ett nonsens, då detta streck på vissa orter *understiger* existensminimum och på andra sammanfaller dermed, och då all anledning förefinnes, att detta minimum kommer att *höjas*, föreställer jag mig, att en dylik *sänkning* af strecket vore mindre lämplig.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande utlåtande under öfverläggningen yrkats dels bifall till hvad utskottet hemställt, dels ock, af herr *Törnebladh*, att Riksdagen skulle i underdånig skrifvelse anhålla, att vid undersökningen angående den politiska rösträttens utsträckning Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, bland annat, huruvida ej val efter en graderad röstskala eller proportionella val böra komma till användning vid en mera utsträckt rösträtt.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Billing* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse: Den, som bifaller hvad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 26, röstar

Ifrågasatt utsträckning af rätten att välja riksdagsmän i Andra Kammaren.
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, besluter kammaren, att Riksdagen skall i underdånig skrifvelse anhålla, att vid undersökningen angående den politiska rösträttens utsträckning Kongl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, bland annat, huruvida ej val efter en graderad röstskala eller proportionella val böra komma till användning vid en mera utsträckt rösträtt.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 54;
Nej — 34.

Anmälades och bordlades:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 29, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 2 och 3 tryckfrihetsförordningen; samt

bevillningsutskottets betänkande n:o 22, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1894.

Kammaren åtskildes kl. 4.05 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.